

OTDK DOLGOZAT

2025

Budapesti Corvinus Egyetem
Vezetéstudományi Intézet

A paralimpiai játékok rendezésének hatása a rendező ország sportolóinak az eredményességére: A hazai pálya előnye a paralimpiai játékokon Athéntól Rióig

The impact of hosting the Paralympic Games on the performance of the host country's athletes: Home-field advantage at the Paralympic Games from Athens to Rio

Szerző neve: Tóth Bernadett

Konzulens neve: Csurilla Gergely, PhD

Kézirat lezárásának dátuma: 2024. 12. 31.

Absztrakt

A nyári Paralimpiai Játékok története egészen a II. világháborút követő évekig nyúlik vissza, napjainkban az olimpiai játékok utáni második legnagyobb megasportrendezvényként tartják számon. A paralimpia társadalmi hatásai ismertek és széleskörben vizsgáltak. Sportszakmai szempontból a téma kevésbé kutatott. A kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a szerzett érmek számában érződik-e a „hazai pálya előnye” és ha igen mennyire hosszú távú ez a hatás. A dolgozatban a szintetikus kontroll módszertana mellett alkalmazásra került az úgynevezett directed acyclic graphs (DAG) is. A kvantitatív kutatás adatai a Kaggle oldaláról, illetve a magyarázó változók esetében Csurilla és Fertő (2024b) kutatásából származnak. A külső tényezők befolyásoló hatásának vizsgálata végett a kvalitatív kutatás részeként szekunder anyagok kerültek elemzésre. A kutatás során használt adatbázis 25 változót és 1504 megfigyelést tartalmaz, köztük egy „Period” változót, amelyre azért volt szükség, hogy az időváltozó folytonos legyen, mivel az R-ben a szintetikus kontroll csak így működik. A kapott eredmények azt mutatják, hogy minden esetben van házigazda hatás azonban ennek tartóssága eltérő mértékű. A hatás mértékét gazdasági, társadalmi, környezeti és politikai tényezők nagy mértékben befolyásolják. A kutatás korlátai közé tartozik, a kevés rendelkezésre álló adat, az országok heterogenitása, ami a megfelelő donor pool kialakítását akadályozta, valamint a külső környezeti tényezők, azaz a felkészülés szerepe az eredményességben.

Kulcsszavak: *Paralimpiai Játékok, eredményesség, szintetikus kontroll*

Jel-kód: Z20, L83

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Elméleti és konceptuális keretek	4
2.1. A sport és a nemzetközi sportrendezvények konceptuális keretrendszere	4
2.2. A parasport fogalma és a Paralimpiai Játékok rendezésének sajátosságai	6
2.3. A hazai pálya előnye és az eredményesség kapcsolata	8
3. Kutatás tárgya és módszertana	12
3.1. A kutatás tárgya: Eredményesség a Paralimpiai Játékokon	12
3.2. A kutatás módszertana	16
3.3. A kutatás korlátai	20
4. Eredmények	20
4.1. A hazai pálya előnyét befolyásoló külső környezeti tényezők elemzése	20
4.2. A hazai pálya előnye a Paralimpiai Játékokon	34
5. Megbeszélés és következtetések	38
Irodalomjegyzék	41

Táblázatok, ábrák és mellékletek jegyzéke

1. táblázat: A rendező országok érmei (1996-2024) saját gyűjtés, 2024	12
2. táblázat: A kutatási terület releváns kutatásainak módszertana és eredményei, saját szerkesztés, 2024	14
3. táblázat: Nyári paralimpiákon legalább egy érmet szerzett országok aránya Houlihan & Zheng, 2013 alapján, saját gyűjtés, 2024	15
4. táblázat: A folytonos periódus változóhoz tartozó jelmagyarázat, saját szerkesztés, 2024	17
5. táblázat: A vizsgált paralimpiák összehasonlítása, saját szerkesztés, 2024	34
6. táblázat: A kutatás főbb eredményei, saját szerkesztés, 2024	39
1. ábra: A dolgozat felépítése, saját szerkesztés, 2024	4
2. ábra: Az eredményességet befolyásoló tényezők kapcsolati rendszere (DAG), saját szerkesztés, 2024	19
3. ábra: A dolgozat módszertani eszközeinek rendszere, saját szerkesztés, 2024	20
4. ábra: Görögország és szintetikus Görögország, saját kutatás, 2024	35
5. ábra: Kína és szintetikus Kína, saját kutatás, 2024	36
6. ábra: Nagy-Britannia és szintetikus Nagy-Britannia, saját kutatás, 2024	37
7. ábra: Brazília és szintetikus Brazília, saját kutatás, 2024	37
1. melléklet: A szintetikus kontrollhoz tartozó donor pool-ok és a súlyok a vizsgált paralimpiai játékok esetében, saját kutatás, 2024	52

1. Bevezetés

A „hazai pálya előnye” egy széles körben ismert jól dokumentált fogalom, jelenség. Ez annyit jelent, hogy a sportcsapatoknak nagyobb az esélye a győzelemre, ha a saját stadionjukban játszanak. Azaz a csapatok sportágakon átívelően konzisztensen jobb teljesítményt nyújtanak hazai pályán, mint idegenben. Emellett a hazai pálya előnye számos tényezőből származhat, kevesebb utazás, nagyobb „jártasság”, helyszínismeret, hazai szurkolók támogatása (Neave & Wolfson, 2003).

Az olimpia, mint mega sportrendezvény a rendezővárosra gyakorolt hatásairól szóló szakirodalom széleskörű és a téma átfogóan kutatott. Azonban arról, hogy a hazai rendezés hogyan hat a sportolók eredményességére, még kevés kutatás található. A paralimpia esetében pedig még kevesebb kutatás készült a témában. Jelen kutatás Csurilla és Fertő (2024b) a témában készült kutatását veszi alapul az alkalmazott módszertan tekintetében, kiegészítve azt egy oksági térképpel (DAG) és szekunder anyagok elemzésével.

A dolgozat elméleti háttére három pilléren nyugszik, a nemzetközi sportrendezvények kapcsolódó fogalmainak ismertetésén, a paralimpiai játékok rendezésének sajátosságain, valamint a hazai pálya előnyének és az eredményesség kapcsolatának vizsgálatán. Ezt követően a kutatás tárgyaként bemutatom az egyes paralimpiákról szóló kutatásokat. Kutatási kérdésem, hogy hogyan jelentkezett a hazai pálya előnye az Paralimpiai Játékokon 2004 és 2016 között. Hipotézisem, hogy bár a sportolók a hazai rendezésű Játékokon valóban több érmet szereznek, a rendezésnek nincs hosszú távú hatása a sportszakmai eredményességre ezt azonban külső tényezők is befolyásolják.

A kutatási kérdés megválaszolására a szintetikus kontroll módszertanát alkalmazom. Továbbá szekunder anyagok feldolgozása alapján elemzem a kapott eredményeket. A hangsúly természetesen az anyag és módszertan részletes bemutatásán lesz. Primer kutatásom eredményinek ismertetése után összegzem kutatásom megállapításait és az ezekből levont konklúzióval zárom dolgozatomat. A dolgozat újdonságértékét a módszertan újszerű alkalmazása és a kutatási terület szakirodalmának szélesítése adja.

Cél
• A hazai pálya előnyének vizsgálata a szintetikus kontroll módszertanának alkalmazásával a Paralimpiai Játékokon 2004 és 2016 között   • Az eredményességet befolyásoló környezeti tényezők feltárása
Relevancia
• A kutatás módszertana számos újdonságot hoz a kutatási területre
Logikai megközelítés
• A hazai pálya előnye és az eredményesség kapcsolata a paralimpiai játékok esetében   • A kutatás tárgyának ismertetése és a külső tényezők feltérképezése - Szekunder kutatás   • A hazai pálya előnyének vizsgálata a paralimpiai játékokon SCM alkalmazásával - Primer kutatás

1. ábra: A dolgozat felépítése, saját szerkesztés, 2024

2. Elméleti és konceptuális keretek

Az elméleti és konceptuális keretek kialakítása során is a téma komplex megértésére törekszem. Ennélfogva a fejezet középpontjában a hazai pálya előnye és az eredményesség kapcsolatának vizsgálata áll, ehhez azonban fontosnak tartottam megérteni és bemutatni a paralimpiai játékok rendezésének sajátosságait. Emellett szükség volt a nemzetközi sportrendezvények szakirodalmának néhány kulcsfogalmára is, annál is inkább mivel a hazai pálya előnyéből fakadó növekvő eredményesség hosszú távú fenntartása stratégiai kérdés.

2.1. A sport és a nemzetközi sportrendezvények konceptuális keretrendszere

A sport fogalma a legaktuálisabb Fehér Könyv szerint „A fizikai aktivitás minden formája, amely alkalmi vagy rendszeres gyakorlás által a fizikai állóképesség és mentális jóllét kifejezését vagy fejlesztését, szociális kapcsolatok létrehozását vagy versenyeredmények elérését célozza minden szinten” (White paper on sport, 2007 p. 2). Napjainkban egyre inkább az a jellemző, hogy a „fizikai képességek fejlesztésén és a versenyzésen túlmutatóan a legújabb meghatározások már arra törekednek, hogy nem csak az egyén, hanem a társadalom számára próbálják a sport hasznosságát kifejezni” (Gyömörei, 2012 p. 30).

A Nemzetközi Paralimpiai Bizottság (IPC) hosszútávú célja az, hogy a Paralimpia valódi nemzetközi sportrendezvény legyen. Máté (2022) definíciója alapján nemzetközi sportrendezvényeknek nevezzük, azokat a sportrendezvényeket, ahol különböző országok sportolói mérik össze a teljesítményüket. A rendezvény a fogyasztók (résztevők és érdeklődők) kiemelt figyelmét élvezi. A verseny nemzetközi szabályrendszer alapján zajlik.

Médiaképes a televíziós és/vagy online közvetítés által, a világ összes pontján követhető, megfelel a médiaképesség öt feltételének. Látványsport és globálisan ismert (Máté, 2022). Knott és társai (2015) tanulmányukban hat terület szerint foglalták össze a sportrendezvények hatásait: 1. gazdasági, turisztikai, kereskedelmi, 2. infrastruktúra és fizikai erőforrások, 3. politikai, 4. sport és rekreáció, 5. környezeti, 6. társadalmi és kulturális hatások. Minden sportrendezvénynek különböző hatásai csúcsosodnak ki, illetve halványulnak el (Müller & Gaffney, 2018). A kvalitatív kutatás elméleti háttérét a nemzetközi sportrendezvények örökségéről és hatásairól szóló szakirodalom adja. A Paralimpia, mint olyan a legjelentősebb és legnagyobb nemzetközi parasport-rendezvény. A továbbiakban tehát a nemzetközi sportrendezvények meghatározó és a kutatáshoz szorosan kapcsolódó fogalmait fogom ismertetni.

Az örökség fogalmának meghatározásában a szakirodalomban nincs egyetértés. Örökség alatt az adott sportrendezvénynek olyan hatásai értendők, amelyek hosszú távon is fenntarthatóak. A sportrendezvény kapcsán létrejött és azután fennmaradó, pozitív és negatív, tervezett és nem tervezett, kézzel fogható és immateriális történések, szerkezetek. Ennek alapján figyelembe kell venni az olyan nehezebben mérhető tényezőket is, mint a sportrendezvény társadalomra gyakorolt hatása és a sportolók eredményessége, ez az immateriális („puha”) örökség. A kézzelfogható („kemény”) alatt értendők a sportlétesítmények, az infrastruktúra fejlesztése (pl.: közlekedés) (Gratton & Preuss, 2008). Az IOC 2000-ben kezdeményezte, hogy az olimpia játékok globális hatásait a rendezés kapcsán 11 éves időtartamban vizsgálják. Ezt viszont az ajánlat tételtől kezdték, ami jellemzően kilenc évvel az adott Játékok előtt van, ebből következik, hogy az örökség, az olimpia utáni hatások vizsgálata mindössze két évig tartott (Gratton & Preuss, 2008). Napjainkban kezd megváltozni a gondolkodásmód, és ma már akár évtizedes viszonylatban is vizsgálják, kutatják a sportrendezvények hatását, örökségét (Bianchi, 2003). A rendezvényt követő hatás átmeneti, az örökség pedig egy, hosszútávon fenntartható újítás, fejlesztés, melyet direkt vagy indirekt módon az adott rendezvény indukál (Gratton & Preuss, 2008; Taks et al, 2015). Thompson és társai (2013) kutatása alapján a sportolók teljesítménye és a hivatásos sport fejlesztése kevésbé meghatározó a sportrendezvények örökségének tervezése és kutatása során. Chalip (2004; 2006) kiemeli kutatásaiban a leverage vagyis multidimenziós hatás szerepét, amely szerint a sportrendezvény hatása messze túlmutat az adott sportrendezvényen és a rövid távú hatások vizsgálata helyett inkább a stratégiára és taktikára összpontosít.

2.2. A parasport fogalma és a Paralimpiai Játékok rendezésének sajátosságai

Ez az alfejezet, a téma hasonlósága okán részben korábbi munkásságaimra épül (Tóth, 2022; Tóth & Máté, 2024). Elsőként a „disability” fogalmát fogom ismertetni, amelynek leggyakrabban használt és a társadalom által leinkább elfogadott megfelelője a fogyatékossgal élő. Ez a kifejezés viszont némileg ellentmond a Webster szótár meghatározásának. A nagy múltú Webster szótár így határozza meg a „disability” fogalmát: „olyan fizikai, mentális, kognitív vagy fejlődési állapot, amely rontja, megzavarja vagy korlátozza az egyén képességét bizonyos feladatokban vagy cselekvésekben való részvételre vagy tipikus napi tevékenységekben és interakciókban való részvételre” (Merriam-Webster, é.n.).

A Convention on the Rights of Persons with Disabilities (A fogyatékossgal élő személyek jogairól szoló ENSZ-egyezmény, CRPD) szerint a fogyatékossgal egy fejlődő fogalom, amely a fogyatékossgal élő személyek egymás közötti interakcióiból, valamint olyan attitűdbéli és környezeti akadályokból ered, amelyek akadályozzák a teljes és hatékony társadalmi részvételüket, másokkal egyenlő alapon. Az említett akadályok lehetnek szemlélet alapúak, az épített környezettel kapcsolatosak vagy infokommunikációsak vagy intézményiek, például olyan politikák, amelyek nem támogatják az egyenlő részvételt (United Nations, 2006).

1960-ban a Nemzetközi Stoke Mandeville-i Játékok (ISMG) Rómában került megrendezésre ez az első paralimpia, mert ez már nevében és formájában is közelített az olimpiához, másnéven a Mozgássérültek Olimpiájának is nevezik (paralympic.org, é.n.). A para görög eredetű szó a témához leginkább kapcsolódó jelentése a hasonlóság, mellérendeltség, vagy valami ellen való felhasználás (paralympic.org, é.n.). 1964-ban még a „paraplégia” és az „olimpia” szavak összetételéből képezték, a paralimpia kifejezést (Nádas, 2018). A XXI. ISMG-t követően 1976-ban már Torontoolympiad néven rendeztek versenyeket (utalva a rendező városra). 1989-ben megalakult a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság (IPC). A paralimpia kifejezés hivatalosan 1992 óta használatos. Az 1990-1996 közötti időszakban a hazai sajtóban és közbeszédben gyakran használták a paraolimpia kifejezést erősítve az ügy fontosságát a sporthivatal álláspontjával szemben. A paralimpia szót hazánkban 1997-óta a Magyar Paralimpiai Bizottság (MPB) megalakulása óta használják (Nádas, 2018). A parasport azon emberek sportja, akik valamilyen sérültséggel rendelkeznek, ez lehet akár testi vagy mentális fogyatékossgal, ahogyan lehet veleszületett és lehet szerzett is (Patatas et al, 2021).

A parasport elnevezés azonban csak azokra a sportágakra vonatkozik, amelyeket a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság meghatároz és elismer, ehhez a sportolóknak a fennálló tíz károsodási

típus valamelyikével rendelkeznie kell (Derman et al, 2021). A tíz típus magába foglal nyolcféle testi sérültséget (csökkent izomerő, megváltozott passzív mozgástartomány, végtaghiány, lábhosszkülönbség, alacsonytermet, hipertónia, ataxia, atethozis) továbbá a látássérültséget és az enyhe értelmi fogyatékossgot. Sportáganként eltérő, hogy hogyan határozzák meg az ezen típusokon belül kijelölt kategóriákat. A klasszifikációs folyamat során felméri a sportoló egészségi állapotát, és sérültségének megfelelő szintet. Ezt követően a sportolónak csak akkor osztanak kategóriát, ha megállapítható, hogy a jelenlegi tevékenység nem hat negatívan a sportoló jelenlegi egészségi állapotára (Derman et al, 2021). A sporttevékenység fizikai és mentális állapotra való hatásával és a sportolók motivációjával korábbi kutatásomban (Tóth & Máté, 2024) már foglalkoztam.

A legtöbb sportág a sportág ép szövetségének fennhatósága alá tartozik, ez alól kivételt képez néhány sportág, melyek integrálása nehezebb, az ő irányításukért a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság felel, esetükben ők töltik be a nemzetközi sportági szakszövetség szerepét (paralympic.org, é.n.).

Az olimpia és ma már a paralimpia rendezőjét is az adott sportrendezvény előtt hét évvel választják, hogy a rendelkezésre álló idő elegendő legyen a szükséges infrastrukturális változtatások és átalakítások végrehajtásához. Napjainkban már arra is van példa, hogy kilenc éve van a felkészülésre a rendező országnak. Többkörös szelektálást követően az IOC tagjai, vagyis a nemzeti olimpiai bizottságok, az Értékelő Bizottság, valamint az IPC képviselője szavaznak arról ki kapja meg a rendezés jogát (Misener & Molloy, 2018).

1960 óta 1984 kivételével az Olimpiai és Paralimpiai Játékok rendre azonos helyszínen kerülnek megrendezésre, azonban ekkortájt a szervezés még külön zajlott, két külön szervezőbizottság által. 2000-ben Sydney városa vállalta először, hogy mindkét Játékot megszervezik. Végül 2001-ben született meg a döntés, hogy a jövőben minden esetben egy helyszínen, ugyanazon sportlétesítményeket használva, az olimpiát követően megközelítőleg két héttel kell megrendezni a paralimpiát is. Meghatározták azt is, hogy maximálisan hány sportágot tartalmazhatnak a téli, illetve a nyári paralimpiai játékok (Purdue, 2013).

Ennélfogva a környezetet adottnak tekinthetjük, amely akár az Olimpiai és Paralimpiai Játékok összehasonlítását is lehetővé tenné, erre azonban a jelenlegi kutatás nem tér ki.

Az alfejezet zárásaként érdemes arra is kitérni, amire Keogh (2010) kutatása is rámutatott, hogy a paralimpiai sportágakkal és sportolókkal kapcsolatos kutatások a sporttudományok és a társadalomtudományok területén még egy új feltörekvő kutatási terület. A

tanulmány rávilágít a paralimpiai sportolók kiválasztásának komplex rendszerére, melynek célja a fair verseny biztosítása a különböző fogyatékossgal élő sportolók között. A szerző kitér a besorolási rendszer kihívásaira is, mint például a sportolók heterogenitása és a besorolás időbeli változása.

A tanulmány a paralimpiai sportteljesítmény fejlődését is vizsgálja az elmúlt évtizedekben. A szerző rámutat arra, hogy a paralimpiai sportolók teljesítménye folyamatosan javul, köszönhetően a sporttudományi kutatásoknak, az edzés módszerek fejlődésének és a sportolók professzionálisabb felkészülésének. A tanulmányban említett tényezők és szempontok pedig hatást gyakorolhatnak az eredményességre is, így a hazai pálya előnyére is. Továbbá a kutatás relevanciáját Misener és társai (2013) cikke is alátámasztja, akik kiemelik a longitudinális vizsgálatok fontosságát, amelyek a paralimpiai játékok hosszú távú hatásait vizsgálják, valamint a kulturális és társadalmi kontextus figyelembevételét a paralimpiai örökség értékelése során. Ugyanakkor a Paralimpiai Játékok hatása és öröksége sokszor nem bizonyul tartósnak, például a Paralimpiai Játékok után a sportlétesítmények a sportolni vágyó fogyatékossgal élő lakosság elől zárt, vagy csak korlátozottan hozzáférhető. Továbbá a társadalmi befogadás is csak ideiglenes (Brown & Pappous, 2018).

A kutatás szempontjából az eddigiek mellett még fontos aspektus a paralimpiai játékok kvalifikációs rendszere, ami az elmúlt évtizedekben dinamikusan fejlődött, ugyanakkor a korai időszakokban még kevesebb információt tett erről közre az IPC is. Ennél fogva a továbbiakban a jelenlegi rendszer és a főbb változtatásokat fogom csak ismertetni.

A Nemzetközi Paralimpiai Bizottság (IPC) minden paralimpia előtt kibocsát egy kvalifikációs szabályzatot, amely többek között tartalmazza az egyes sportágra és a rendező ország sportolóira vonatkozó előírásokat (paralympic.org, 2024). A szabályok meghatározásánál fontos szempont a esélyegyenlőség és a klasszifikáció. A fel nem használt kvóták sorsáról és a szabadkártyákról a Nemzeti Paralimpiai Bizottságok döntenek a Nemzetközi Sportszervezetek meghatározott szempontjainak figyelembevételével. A legtöbb sportág esetében érvényes az a szabály, hogy a rendező ország az adott versenyszám maximális létszámaig kvalifikálhat egy sportolót azokban a sportágakban, amelyekben részt tudnak venni (paralympic.org, 2024).

2.3. A hazai pálya előnye és az eredményesség kapcsolata

A hazai pálya előnyét először Schwartz és Barsky (1977) vizsgálta, kutatásuk során finomították és kiterjesztették az eredeti definíciót. Ekkortájt a hazai pálya előnyét még főként a labdarúgásban és csapatsportágakban vizsgálták. Pollard (2008) fogalmazott meg egy

szempontrendszer, amely alapján a hazai pálya előnyét vizsgáló kutatások csoportosíthatóak. A hazai pálya előnye a legnagyobb mértékben a hazai nézőközönség (társadalmi) támogatásának, buzdításának tudható be (Schwartz & Barsky, 1977). Pollard (2008) alapján a jelenség hatással van, mind a sportolók, az edzők, a játékvezetők/bírók, a nézők, mind a média, mind pedig a szponzorok viselkedésére, magatartására, a mérkőzéshez való hozzáállására. A hazai nézők támogatása biztosítja a hazai pályán a legnagyobb előnyt (Wolfson, Wakelin, & Lewis, 2005).

Balmer, Nevill és Williams (2001) kutatása a téli Olimpiai Játékok esetében is megerősítette a hazai pálya előnyét. A szerzők úgy találták, hogy ez az előny jobban megmutatkozik olyan szubjektívebb pontozású sportágakban, mint például a korcsolyázás. Továbbá azt is kiemelték, hogy a hazai pálya előnyéhez a bírói elfogultság és a sportágak közötti eltérések szintén hozzájárulnak. Azonban a szerzők úgy találták, hogy a hazai pálya előnye napjainkban már csökkent a sport globalizációjának és fejlődésének köszönhetően. Ezzel az állítással Pettigrew és Reiche (2016) tanulmánya is egyetért. A szerzők úgy gondolják, hogy a korábbi módszertanok, mely szerint az országokat egymáshoz hasonlítják, nem célravezető, mivel a nagyobb desztinációknak nagyobb esélye van az éremszerzésre is. Emellett a kutatók kiemelték a kvalifikációs szabályok hatását is, mivel a rendezőország több kvótát kap, ez pedig mesterségesen növeli az éremszerzés esélyét. Ugyanakkor a hazai pálya előnye nem egyformán érvényesül minden sportágban. Egyes sportágakban, például a küzdősportokban vagy a csapatsportágakban, a hazai közönség támogatása jelentős előnyt jelenthet, míg más sportágakban, például az úszásban vagy az atlétikában, ez a hatás kevésbé hangsúlyos (Pettigrew & Reiche, 2016). Ehhez kapcsolódott Csurilla és Fertő (2024a) kutatása is, amely sportáganként vizsgálta a hazai pálya előnyét.

A hivatásos sport és az Olimpiai mozgalom fejlődésével egyre fontosabbá vált a sportolók teljesítményének és az érmek számának növelése. Ez azonban csak a mozgalom fejlődésének köszönhető, hanem annak is, hogy az elmúlt évtizedekben az Olimpiai és a Paralimpiai Játékok rendezése a rendező és pályázó országok számára politikai presztízkérdéssé vált, így napjainkban már egyre több ország dolgoz ki nemzeti szintű stratégiákat a sport és különösképpen a hivatásos sport fejlesztésére (De Bosscher & van Bottenburg, 2011). Ennek következtében a téma és a jelenség a szakemberek és a nemzetközi kutatók számára is érdekessé tette a sikerek elérésének hátterét és kulcstényezőit, valamint finanszírozás szempontjából a rendelkezésre álló erőforrások minél hatékonyabb felhasználását (Green & Oakley, 2001; Gibbons et al., 2003; De Bosscher et al., 2008; Grix & Carmichael, 2012). Ez a

kutatói érdeklődés azt eredményezte, hogy a sportgazdaságtanban igen széles szakirodalom található az olimpiai játékok sikerességét befolyásoló makrogazdasági tényezők vizsgálatáról. A kutatási területen Bernard & Busse (2004) tanulmánya az elsők között szerepelt, majd további jelentős tanulmányok születtek a témában (Johnson & Ali, 2004; Bernard, 2008). A makro elemzések alapvetése szerint a sporttehetségek egyenlőtlenül oszlanak el a világon ebből adódóan minden országnak egyenlő esélye van a világklasszis sportolók kinevelésére (Levine, 1974; Baker et al., 2009). Más szerzők azonban az előbbieknél ellentmondva úgy gondolják, hogy az elért sportsikereket nagyrészt két egymástól független makró tényező, a népesség és az egy főre jutó GDP magyarázza (e.g. Levine, 1974; Johnson & Ali, 2004).

Az Olimpiai Játékok rendezése nem feltétlenül zárul minden esetben sikerrel, a siker egyrészt a gazdasági sikerességet jelenti, hogy a rendezés megtérül-e? (puha és kemény örökség), másrészt külön-külön vizsgálva az egyes Olimpiai Játékok (sportszakmai) sikerét. A pandémia vagyis Tokió 2020 esetében a Covid-19 hatására megfigyelhető volt, hogy a „zárt ajtós rendezésnek” köszönhetően ugye megszűnik a társadalmi, nézői nyomás, illetve a játékvezetői elfoglaltság is csökken ez a két tényező pedig csökkenti a „hazai pálya előnyét” (Bryson et al., 2021; Reade et al., 2022). Ugyanakkor a rendezésnek köszönhetően a rendezőországban ebben az időszakban megnő a sportra fordított állami forrás ennek következtében pedig a rendező ország sportolói az érmek további 1,8 százalékát szerzik meg” (Bernard & Busse, 2004 p. 4). A hazai pálya előnye nem minden sportágban fellelhető, emellett a közelmúlt kutatásai arra is rávilágítanak, hogy az éremtöbbség hosszú távon nem figyelhető meg valamint az is bizonyított, hogy az éremtöbbség összefügg a gazdasági és társadalmi környezet javulásával (Forrest et al., 2017; Contreras & Corvalan, 2014 Singleton et al., 2024). Kiemelném Contreras és Corvalan (2014) tanulmányát, amelynek eredményei azt mutatják, hogy a rendező országok jelentősen több érmet szereznek a játékok alatt, de ez a hatás a következő olimpián már nem jelentkezik. A szerzők arra a következtetésre jutnak, hogy a rendezésből fakadó előny rövid távú, és nem járul hozzá a sportsikerek tartós javulásához. A nagyobb médiafigyelem és a megnövekedett sportfinanszírozás állhat a szerzők véleménye szerint a siker hátterében. Pettigrew és Reiche (2016) kutatása szerint, más kutatások gyakran túl becsülik a hazai pálya előnyét, mivel véleményük szerint ezek a mega-sportrendezvények részei a nemzeti identitásnak és a politikai presztízsnak, ennek következtében az átgondoltabb stratégiai tervezésre hívják fel a figyelmet, hogy a rendezők elkerüljék a hibákat. Forrest és társai (2017) szerint a fejlettebb országok általában több érmet szereznek, mint a szegényebb országok tehát összefüggés van a GDP és az érmek száma között, azonban a GDP növelése nem elegendő a sportteljesítmény

növeléséhez, ehhez szükség van többek között megfelelő infrastruktúrára is a kevésbé fejlett országokban, amelyeket például az Olimpiai Játékok bevételeiből finanszírozhatnának. Ugyanakkor a lakosság száma nem egyenesen arányos a megszerzett érmek számával, ugyanakkor a posztkommunista országok esetében, mint például Horvátországnál is bebizonyosodott, hogy a politikai rendszer is hatást gyakorol az érmek számára (Čustonja & Škorić, 2011).

Azt is fontos kiemelni, hogy a rendezőországok kiválasztását gyakran magánérdekek, a szponzorok, lobbisták érdekei is befolyásolják és azt sem szabad elfelejteni, hogy ez a „vállalkozás” gyakran vezet túlsúlyfolsághoz és adóságokhoz (Zimbalist, 2020), ezt tapasztalhattuk közvetve Görögország esetében is.

A kutatás szempontjából nem csak a megszerzett érmek száma lehet releváns, hanem a nemek közötti különbségek is. Ennek fontosságát Singleton és társai (2024) valamint Zheng és társai (2018) kutatása is hangsúlyozza. A nemek közötti különbségek az érmek számában is meglátszik mivel a nők jellemzően kevesebb érmet szereznek, mint a férfiak (Trivedi & Zimmer, 2014). A nemek közötti különbségekkel a fogyatékosággal élő személyek sportjában többek között Zhou és társai (2016) valamint Tóth és Máté (2024) kutatása foglalkozik.

Andreff és Andreff (2015) kutatása azt mondja, hogy mivel a kínálati oldal, vagyis az érmek száma fix, ha egy ország éremszerzése növekszik akkor a többi országé csökken, ennek okán amikor egy adott ország sportteljesítményét elemezzük, akkor a többi ország teljesítményét is figyelembe kell venni a megszerezhető összes érem számának korlátja mellett. Tcha és Persin (2003) valamint Houlihan és Zheng (2013) is arra a megállításra jutottak, hogy az országok versenylőnyüket úgy tudják növelni a hivatásos sporton belül, ha sportágak specializálódnak, ez azonban nemcsak az alacsonyabb jővedelem rendelkező ország stratégiája lehet, hanem a sportban közép- és nagyhatlomnak számító országok is erre építették a versenylőnyüket.

Nevill és társai (2009) tanulmányának fókuszában Nagy-Britannia pekingi sikere áll a 2012-es londoni olimpia várható eredményeinek tükrében. A szerzők a második világháború utáni összes olimpia adatait elemezték. A korábbi olimpiák adatait a résztvevők számának korlátozása és a hazai csapatok létszámának torzítása miatt nem vették figyelembe. Pre-post vizsgálták a britek olimpiai szereplését logisztikus regresszió által, ahol kontrollváltozók a GDP és a népesség voltak. A kapott eredmények azt mutatták, hogy a rendező országok szignifikánsan több érmet szereznek az olimpiát megelőző, a rendezett és a következő játékokon is. A szerző szerint ezt a jelenséget elsősorban a megnövekedett sportfinanszírozás magyarázza, amely jellemzően megelőzi és követi az olimpiai rendezést. A GDP és a népesség

fontos kontroll változók, ha a megszerezett érmek és a „hazai pálya” kapcsolatát vizsgáljuk, hiszen a hazai pálya önmagában nem garantálja a sportszakmai sikert, de nagyban hozzájárul (Andreff, 2012).

3. Kutatás tárgya és módszertana

3.1. A kutatás tárgya: Eredményesség a Paralimpiai Játékokon

A korábbi évek éremtáblázataira ránézve a hazai pálya előnye elsősre a Paralimpiai Játékok esetében sem annyira egyértelmű (1. táblázat). Ebben az alfejezetben olyan kutatásokat mutatok be, amelyek kifejezetten a (nyári) Paralimpiai Játékok esetében vizsgálták a hazai pálya előnyét.

	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Egyesült Államok	157	109	88	99	98	115	104	105
Ausztrália	106	149	101	79	85	81	80	63
Görögország	5	11	20	24	12	13	11	13
Kína	39	73	141	211	231	239	207	220
Nagy-Britannia	122	131	94	102	120	147	124	124
Brazília	21	22	33	47	43	72	72	89
Japán	37	41	52	27	16	24	51	41
Franciaország	95	86	74	52	45	28	54	75

1. táblázat: A rendező országok érmei (1996-2024) saját gyűjtés, 2024

Wilson és Ramchandani (2017a) elsők között vizsgálta az eredményességet a Paralimpiák esetében. A szerzők a nyári paralimpiai játékok 1960 és 2016 közötti adatait elemezték, összehasonlítva a nemzetek teljesítményét hazai és idegenbeli versenyeken. A statisztikai elemzéshez Wilcoxon előjeles rangösszeg próbát és Spearman rangkorrelációt használtak. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a hazai pálya előnye a paralimpián is létező jelenség, a rendező országok átlagosan jobb eredményeket érnek el, mint amikor külföldön versenyeznek. A tanulmány azonban azt is megállapította, hogy a hazai pálya előnye nem egyformán érvényesül minden sportágban. Míg az atlétikában, az asztaliteniszből és a kerekesszékes vívásban szignifikáns hazai pálya előnyt figyeltek meg, addig más sportágakban ez a hatás nem volt kimutatható. Érdekes módon a tanulmány nem talált összefüggést a hazai pálya előnye mértéke és a rendező ország erőssége között. Ez azt jelenti, hogy a gyengébb és az erősebb országok egyaránt profitálhatnak a hazai pálya előnyéből.

A szerzők szerint a hazai pálya előnye a paralimpián számos tényezőre vezethető vissza, beleértve a közönség támogatását, a hazai környezet ismeretét és a bírói döntések esetleges részrehajlását. A tanulmány azonban nem tér ki részletesen ezen tényezők vizsgálatára, ami

ezáltal a kutatás korlátja is, így további kutatásokra van szükség a jelenség mögött meghúzódó okok pontosabb feltárásához.

A téli paralimpiai játékok 1976 és 2014 közötti adatait elemezve, összehasonlítva is igazolást nyert a hazai pálya előnye. A szerzők a hazai pálya előnyét egy standardizált sikerességi mérőszám segítségével számszerűsítették, amely figyelembe veszi az egyes országok által szerzett érmek számát és értékét. A tanulmány eredményei azt mutatják, hogy a téli paralimpiai játékokon is megfigyelhető a hazai pálya előnye, bár ez a hatás gyengébb, mint a nyári paralimpián. A rendező országok átlagosan jobb eredményeket értek el a hazai játékokon, mint az idegenbelieken, de ez a különbség nem volt statisztikailag szignifikáns minden sportágban. A kutatás fő korlátja az alacsony elemszám, mivel a téli paralimpiai játékokon kevesebb ország és sportoló vesz részt, mint a nyári játékokon. Emellett a tanulmány nem tér ki részletesen a hazai pálya előnye mögött meghúzódó okok feltárására (Wilson & Ramchandani, 2017b).

Wilson és Ramchandani (2018) kutatásuk során azt vizsgálták, hogy a rendező országok vajon előnyt élveznek-e a sportsikerek terén az olimpiai és paralimpiai játékokon. A szerzők 16 olimpiai és paralimpiai játék (8 nyári és 8 téli) adatait elemezték 1988 és 2018 között. A vizsgálat tíz sportágot ölelt fel, köztük hét nyári (íjászat, atlétika, kerékpározás, vívás, lövészet, úszás és asztalitenisz) és három téli sportágot (alpesi sízés, biatlon és sífutás). A hazai pálya előnyét az érmek számának és a döntős helyezések arányának összehasonlításával mérték a rendező és a nem rendező országok között. A tanulmány eredményei statisztikailag szignifikáns hazai pálya előnyt tártak fel mind az olimpiai, mind a paralimpiai játékokon. A rendező országok átlagosan jobb eredményeket értek el, mint a nem rendező országok. A hazai pálya előnye az olimpiai íjászatban, a paralimpiai atlétikában, a paralimpiai asztaliteniszben és a paralimpiai alpesi sízésben volt a legjelentősebb. Érdekes módon a hazai pálya előnyének mértéke nem különbözött szignifikánsan az ép és a paralimpiai sportolók között. Fontos megjegyezni a tanulmány korlátait is. A szerzők nem tértek ki a hazai pálya előnye mögött meghúzódó lehetséges okokra. Nem vizsgálták azokat a tényezőket, amelyek hozzájárulhatnak a hazai pálya előnyéhez, mint például a közönség támogatása, az ismerős környezet, vagy a bírói részrehajlás. Továbbá, az adatok aggregált jellegűek voltak, azaz országos szintű adatokat használtak, és nem vizsgálták az egyes sportágakban vagy az egyes sportolók esetében jelentkező eltéréseket.

Jacinto és társai (2022) a Nemzetközi Paralimpiai Bizottság adatbázisából nyerték ki a hét nyári paralimpiai játékok (1992-2016) eredményeit. A vizsgálat során leíró statisztikákat, Friedman-

féle kétfaktoros varianciaanalízist és hatásméreteket használtak az érmek számának változásainak összehasonlítására. A tanulmány főbb megállapításai közé tartozik, hogy az 1996-os és 2000-es nyári paralimpiai játékokon volt a legmagasabb az érmek száma, majd 2008-ig csökkenés volt tapasztalható. 2008 után az érmek száma ismét növekedésnek indult. A szerzők szignifikáns különbségeket találtak a korábbi és a későbbi paralimpiai játékok eredményei között, ami a paralimpiai mozgalom fejlődésére és a sportolók számának növekedésére utal. Az elemzés korlátai közé tartozik, hogy nem tér ki a sporteredményeket befolyásoló külső tényezőkre, mint például a résztvevő országok gazdasági helyzetére, a sportfinanszírozásra vagy a doppingellenőrzésre. Emellett a tanulmány csak az érmek számára fókuszál, és nem veszi figyelembe a paralimpiai sportágak számának és a résztvevő sportolók számának növekedését.

Tanulmány	Téma	Módszertan	Következtetések	Korlátok
Wilson & Ramchandani 2017a	nyári Paralimpiai Játékok 1960 és 2016 között	Wilcoxon előjeles rangösszeg próba és Spearman rangkorreláció segítségével egyben, valamint sportáganként is vizsgálja az országok teljesítményét	A rendező országok hazai pályán átlagosan jobb eredményt érnek el, de sportáganként eltérő a hatás, a „kis” országok is lehetnek eredményesek	A kutatás fő korlátja, hogy nem tér ki a hazai pálya előnyét befolyásoló külső környezeti tényezők hatására
Wilson & Ramchandani 2017b	téli Paralimpiai Játékok 1976 és 2014 között	Standardizált sikerességi mérőszám, Számszerűsítés az érmek száma és értéke mentén	Átlagosan jobb eredmények hazai pályán, de sportáganként eltérő szignifikancia szinttel	Alacsony elemszám Külső környezeti tényezők vizsgálatának hiánya
Wilson & Ramchandani 2018	1988 és 2018 között 16 Játék összehasonlító elemzése	Érmek és döntős helyezések arányának összehasonlítása rendező és nem rendező országok között	A hazai pálya előnye az Olimpián és Paralimpián egyaránt érvényesül és nem tér el, viszont sportáganként van eltérés	Külső környezeti tényezők vizsgálatának hiánya
Jacinto et al., 2022	1992 és 2016 közötti nyári Játékok	Leíró statisztika, Friedman-féle kétfaktoros varianciaanalízis, hatásmérés	1996 és 2004 között volt a legmagasabb az érmek száma majd csökkent 2008-tól ismét növekedett	Külső környezeti tényezők vizsgálatának hiánya

2. táblázat: A kutatási terület releváns kutatásainak módszertana és eredményei, saját szerkesztés, 2024

A kutatás tárgyánál a négy a Paralimpiai Játékokon a sportolói eredményességet és a hazai pálya előnyét vizsgáló kutatást mutattam be (2.táblázat). A kutatások egyetértettek abban, hogy átlagosan létezik a hazai pálya előnye és sportáganként eltérő a hatás. Azonban a kutatások nem vizsgálták, sem országonként a hazai pálya előnyét, illetve valamennyi kutatásnak korlátja volt, hogy nem tért ki a külső környezeti tényezők hatásainak elemzésére.

Továbbá még egy érdekességre szeretném felhívni a figyelmet, arra, amire Houlihan és Zheng (2013), Andreff és Andreff (2015) valamint Kovács és társai (2017) is utalnak az olimpiai játékok esetében, hogy meglehetősen „kicsi” a verseny és az érmeiken osztozó országok arányának magas a koncentrációja. Ebből az következik, hogy vannak olyan országok, amelyek sikeresek az utánpótlásban és a „hivatásos sportolók termelésében”, ami többek között a megfelelő infrastruktúrának köszönhető (De Bosscher et al., 2008). A kutatási terület releváns kutatásainak áttekintése és bemutatása során is az látszott, hogy a hazai pálya előnye a paralimpiákon is ugyanúgy érvényesül, de vajon ugyanez igaz-e az érmek eloszlására is. A 3. táblázat alapján az látható, hogy sokkal kisebb az érmet és köztük aranyérmet nyert országok arányának a koncentrációja a paralimpiák esetében, mint az olimpiákon, ennek az lehet az oka, hogy itt az országok és sportolók közötti verseny sokkal kiegyenlítettebb a klasszifikáció miatt. Azonban itt is látható egy kisebb csökkenés az arányokban, ami a parasport fejlődésének, illetve a gazdasági-társadalmi környezet, valamint a kvalifikációs szabályok megváltozásának következménye. Az országok számának eltérését a kisebb országok bevonása és független csapatok kivonása okozza.

	1996	2000	2004	2008	2012	2016	2020	2024
Résztvevő országok száma	104	121	136	146	164	159	161	170
Sportágak száma	20	18	19	20	20	22	22	22
Versenyszámok	517	551	517	472	503	528	539	549
Sportolók száma	3259	3881	3806	3951	4302	4342	4403	4463
Legalább egy érmet nyert országok száma	59	67	75	76	75	83	86	79
Legalább egy érmet nyert országok aránya	56,7%	55,4%	55,1%	52,1%	45,7%	52,2%	53,4%	46,5%
Legalább egy aranyat nyert országok száma	50	51	60	52	57	63	62	64
Legalább egy aranyat nyert országok aránya	48,08%	42,15%	44,12%	35,62%	34,76%	39,62%	38,51%	37,65%

3. táblázat: Nyári paralimpiákon legalább egy érmet szerzett országok aránya Houlihan & Zheng, 2013 alapján, saját gyűjtés, 2024

3.2.A kutatás módszertana

A téma komplex vizsgálata érdekében a kutatásom során primer és szekunder kutatásokat végeztem ezek eredményeit a 3.1. (egyben a kutatás tárgya is) és a 4. fejezetben mutatom be. „A primer kutatás még nem ismert és publikált, eredeti adatok saját kutatási célra történő megszerzését jelenti. A primer kutatást a kvalitatív és a kvantitatív kutatások alkotják” (Bauer, et al., 2016). „Szekunder kutatáson a mások által felvett és közzétett, általában más kutatási célt szolgáló adatok megszerzését értjük” (Bauer, et al., 2016). A szekunder kutatás segítségével nemzetközi példák alapján készítettem elő a primer kutatásomat. Kutatási kérdese(i)m, hogy létezik-e a hazai pálya előnye a paralimpiai játékokon, emellett milyen külső tényezők befolyásolják a rendező ország sportolóinak eredményességét. A hipotézisem pedig, hogy a hazai pálya előnye egy létező jelenség a paralimpiai játékok esetében, a rendezésnek nincs hosszú távú hatása.

Jelen kutatás négyféleképpen is újdonságot hoz, (1) rendező országonként külön elemzem a Paralimpiai Játékokat 1996 és 2024 között, (2) ezen a parasport dinamikusan fejlődő kutatási területén elsőként használom a szintetikus kontroll módszertanát a kutatási kérdés megválaszolására, (3) a kutatás tárgyánál bemutatott tanulmányok korlátaira való tekintettel nagyobb figyelmet fordítok a külső környezeti tényezők vizsgálatára, (4) ezen tényezők eredményességre gyakorolt hatását egy DAG-on keresztül is tanulmányozom.

Az elméleti keretek meghatározása után a témát hazai és nemzetközi kutatási keretbe helyezem. Ezt követően bemutattam a kutatási terület releváns kutatásait, amelyek alapján megterveztem empirikus kutatásomat. Az empirikus kutatás során kvalitatív és kvantitatív módszerek kerülnek alkalmazásra és a teljesség/kiegészítés módszere (“Completeness”) szerint járok el. “Eszерint, ha az egyik módszer által kapott eredmények hiányosak, a hiány eltüntetésére egy másik módszer lehet alkalmas” (Bryman, 2012 pp. 637). A teljesség módszerének a kutatás során való alkalmazhatóságát, a kutatási terület releváns kutatásai, tanulmányai (Wilson & Ramchandani, 2017a; Wilson & Ramchandani, 2017b; Wilson & Ramchandani, 2018; Jacinto et al., 2022) is alátámasztják, mivel ezek a tanulmányok nem tértek ki az eredményességet befolyásoló külső környezeti tényezőkre. A kvalitatív kutatás jól alkalmazható az egy személy tapasztalatának vagy magatartásának feltárására, vagy ha szeretnénk megérteni egy jelenséget (Ghauri, 2004). A módszertan kvalitatív részének célja a külső környezeti tényezők feltárása szekunder anyagok vizsgálatával öt témakörben (rendelkezésre álló források és tervezés, városfejlesztés, sportpolitika és finanszírozás, társadalmi szemléletformálás, média és érdeklődés).

A kvantitatív kutatás módszertana a szintetikus kontroll, amelynek a parasportban történő alkalmazásának ötletét Csurilla és Fertő (2023; 2024a; 2024b) kutatásai adták. A kutatásban függő változóként az i ország t olimpián elért eredménye került kiválasztásra. Az 1996 és 2024 közötti paralimpiai játékok sporteredményei pedig a Kaggle oldalán elérhető adatbázisokból (Govindaswamy, 2021; Petro, 2024) kerültek felhasználásra. A magyarázó változókat pedig Csurilla és Fertő (2023; 2024a; 2024b) adatbázisából használtam fel, akik pedig a WorldBank-ről vett adatokat használtak. Ezt azért tehettem meg mert az olimpiát és a paralimpiát ugyanabban a városban és évben rendezik így a külső környezet, mint például GDP és népesség nem különböznek.

Az eredeti adatbázisok struktúráján módosítani kellett, mert azok sportág szintű adatokat tartalmaztak, így ezeket összevontam ország szintű adatokká. Illetve mivel az „év” változó a téma sajátossága okán csak négy évente tartalmazott adatokat így létrehoztam egy „Period” változót, amely 1 és 8 közötti értéket vett fel (4. táblázat), mivel a szintetikus kontroll csak folytonos időváltozóval képes működni.

Periódus	Év	Rendező ország
1	1996	Egyesült Államok
2	2000	Ausztrália
3	2004	Görögország
4	2008	Kína
5	2012	Egyesült Királyság
6	2016	Brazília
7	2020	Japán
8	2024	Franciaország

4. táblázat: A folytonos periódus változóhoz tartozó jelmagyarázat, saját szerkesztés, 2024

Továbbá fontosnak tartom megemlíteni, hogy az adatbázisba csak országok kerültek be, tehát például a menekültek csapata nem szerepel az adatbázisban. Emellett néhány szigetországot (pl.: Mikronézia) is kivettem az adatbázisból, mert nem volt hozzá WordBank-os adat és bár minden paralimpián szerepeltek, eddig még egyetlen érmet sem szereztek. Kiemelném még, hogy a párizsi Játékok esetében is szerepelnek a táblázatban az orosz, illetve fehérorosz érmek, habár ezeket az idei Játékokon az ismert szankciók okán nem jegyezték, az adatbázisból nemzetiségek alapján kigyűjtöttem, mivel a korábbi Játékok esetében ezek az országok meghatározóak voltak az elemzés szempontjából. Végül többszöri adattranzformáció után egy 1504 megfigyelésből, 25 változóból, valamint 188 országból (minden ország minden paralimpián szerepel, akkor is, ha valójában nem vett részt, ennek oka az alkalmazott módszertan sajátossága) álló adatbázist hoztam létre, amely a későbbiek során más kutatásokhoz is felhasználható.

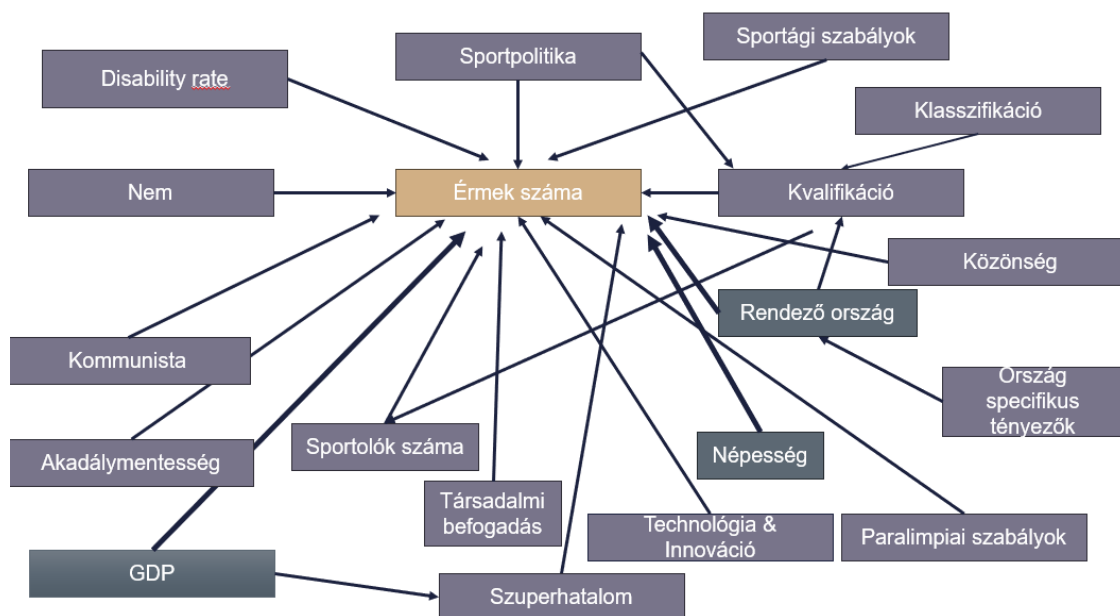
A szintetikus kontroll módszerét legelőször Abadie és Gardezabal (2003) alkalmazta, majd Abadie, Diamond és Hainmueller (2015) fejlesztették tovább. Jelen kutatás esetében úgy értelmezhető, hogy egy beavatkozás hatásának becslése a beavatkozás által érintett egységre (rendező ország) vonatkozó aggregált eredményfüggő változó alakulását (érmek száma) hasonlítja össze ugyanannak a változónak az alakulásával egy szintetikus kontrollcsoport összesített kimenetelének összehasonlításával (nem rendező országok, hasonló teljesítménnyel). Emellett a szintetikus kontrollcsoport úgy kerül kialakításra, hogy a kontrollegységeknek olyan súlyozott kombinációja kerül megkeresésre és kiválasztásra, hogy megközelítse a beavatkozás által érintett egységet (paralimpiai érmek számát) az eredményt előre jelző tényezők (GDP és népesség) tekintetében.

A kutatáshoz hasonló cikket is találtam a nemzetközi szakirodalomban, a tanulmányt Barbosa és társai (2016) írták. Ez a kutatás az 1948 és 2012 közötti időszakra fókuszál és donor pool-ként az OECD országokat alkalmazták. A szerzők hat országra (Mexikó, Kanada, Ausztrália, Görögország, Spanyolország és Dél-Korea) nézve vizsgáldtak. Az empiria ugyan igazolja a házigazda hatást, de a túl hosszú periódus és az OECD országok donor pool-ként való alkalmazása a kutatás egyik korlátjaként említhető. Csurilla és Fertő (2024b) valamint Abadie (2021) alapján ez azért lehet hibás elgondolás, mert az ebben az időszakban zajló történelmi és földrajzi változásokat nem vették figyelembe így a minta torzulhatott.

Békés és Kézdi (2021) szerint a szintetikus kontroll módszer alkalmazásához a kutatóknak megfontoltan kell kiválasztaniuk a donor poolt, valamint azokat a változókat, amelyek értékeit az intervenció előtti időszakban a kezelt egységhez lehető leginkább hasonlóvá kívánják tenni. Emellett meg kell határozniuk az intervenció előtti időszak hosszát, hiszen a különböző donor pool, az eltérő hosszúságú időszak, illetve a választott változók mind befolyásolhatják a szintetikus kontroll összetételét és az eredményül kapott hatásbecsléseket. A módszer előnye, hogy a kutatóknak explicit döntéseket kell hoznia és ezek leírásával az elemzés átláthatóságát támogatja. A döntések meghozása után a módszer már nem támaszkodik a kutató szubjektivitására így biztosítva az objektív, a megfigyelési egységeken alapuló hatásbecslést és egyedi eseményeket.

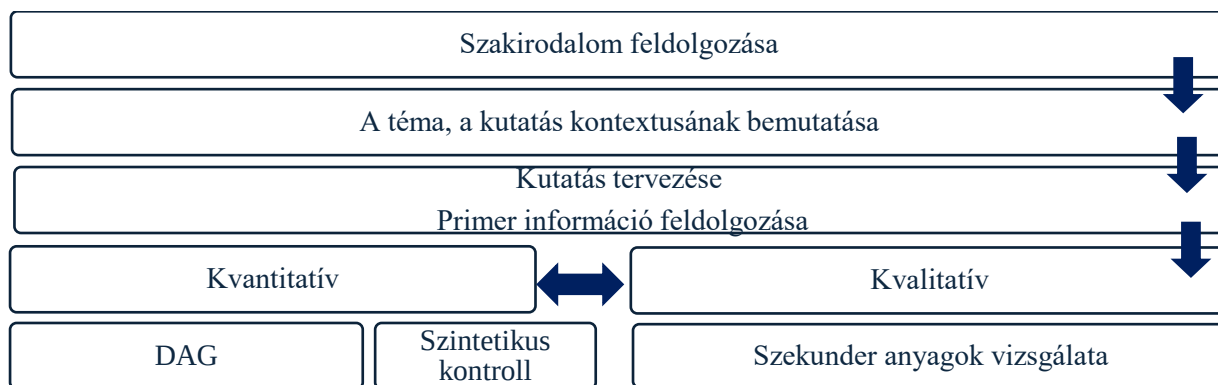
Összeségében a fentiek alapján kijelenthető, hogy a szintetikus kontroll módszertana alkalmas a kutatási kérdés megválaszolására. Továbbá a kvalitatív és kvantitatív kutatást, amelyek közül a hangsúly a kvantitatív módszertanon van, egyfajta „kapocsként” köti össze a DAG.

A szakirodalom alapján előzetesen egy oksági térkép került kialakításra. Az oksági térképet (*directed acyclic graph* továbbiakban: DAG) Judea Pearl (2011) fejlesztette ki a kauzalitás vizsgálatára és vizualizációjára. A DAG egy olyan gráf, amely csomópontokból és irányított élekből áll. A csomópontok változókat jelölnek, míg az irányított élek a változók közötti kauzális kapcsolatokat reprezentálják. A "körmentes" jelző azt jelenti, hogy a gráfban nincsenek olyan irányított ciklusok, amelyek mentén visszajuthatnánk a kiindulási csomóponthoz. A DAG-ok segítségével meghatározhatjuk, hogy mely változók befolyásolják egymást, és hogyan terjednek a hatások a változók között. A DAG-ok lehetővé teszik számunkra, hogy komplex kauzális rendszereket modellezzünk és elemezzünk, és segítenek megérteni a különböző beavatkozások lehetséges következményeit.

2. ábra: Az eredményességet befolyásoló tényezők kapcsolati rendszere (DAG), saját szerkesztés, 2024

A DAG-on (2. ábra) szereplő szempontokat az elméleti keretek és a kutatási terület releváns kutatásai alapján építettem fel, valamint a kvalitatív kutatás során is ezeket a szempontokat elemzem a vizsgált paralimpiák esetében ez pedig segít megérteni és értelmezni a kvantitatív kutatás során kapott eredményeket. A DAG eredményeit részletesebben a következő fejezetben fejtem ki.

3. ábra: A dolgozat módszertani eszközeinek rendszere, saját szerkesztés, 2024

3.3.A kutatás korlátai

Fontos kiemelni, hogy a kutatás egyik korlátja volt, hogy a (para)sportban nincsen elég és jó minőségű adat. Továbbá Abadie (2021) kutatása alapján a szintetikus kontroll módszertan alkalmazásának számos korlátja van, amelyek közül több erre a kutatásra is igaz. Elsőként, ahogy már korábban is utaltam rá fontos a folytonos időbeliség, ennek okán hoztam létre a „Period” változót, hogy ez a folytonosság biztosítva legyen. A szintetikus kontroll esetében számos szubjektív kutatói döntést kell meghozni, ilyen például a megfelelő időintervallum és a megfelelő „donor pool” kiválasztása, ha ezek rosszul kerülnek kiválasztásra, akkor az esetleges hatás nem lesz kimutatható és ez által a kutatás eredményei nem lesznek megbízhatóak és érvényesek. A kutatás során az eredményesség rosztusságának vizsgálatára placebo szokás alkalmazni, ebben az esetben ez azonban nem volt lehetséges. A placebo teszt egyfajta „érvényességi tesztként” szolgál a szintetikus kontroll módszer esetében, és segít megbizonyosodni arról, hogy a módszer eredményei megbízhatóak (Abadie, 2021). A kutatás korlátai lehetnek az interferencia és az extrapolarizáció. Előbbi akkor áll fenn, ha a treatment és a kontroll egységek például földrajzilag túl közel vannak egymáshoz. Utóbbi viszont akkor észlelhető, hogy a kontrollcsoportban használt változók között találhatóak „kilógó” extrém értékek (Abadie, 2021). A kvalitatív kutatás korlátja pedig, hogy Kína és London kivételével a paralimpiák örökségéről, tervezéséről és hatásairól kevés tanulmány található a nemzetközi szakirodalomban azért az elemzés során főként a helyi média forrásokra támaszkodom.

4. Eredmények

4.1. A hazai pálya előnyét befolyásoló külső környezeti tényezők elemzése

A Paralimpiai Játékok hatásainak és örökségének szakirodalma viszonylag szűkösnek mondható. Azonban a kutatás tárgyánál bemutatott kutatások korlátként említették a külső tényezők bevonásának és értelmezésének hiányát. Ennélfogva jelen kutatás esetében a

kvantitatív kutatás eredményeinek ismertetése előtt fontosnak tartottam bemutatni az elemzett (Athén, Peking, London, Río) Paralimpiai Játékokat kvalitatív kutatás által is, amely során szekunder forrásokat vizsgálok. Azért erre a négy Paralimpiai Játékra esett a választásom, mert ezekre volt megfelelő az időtartam, ami fontos szempont a kvantitatív kutatás során.

Brittain és Beacom (2018) könyve alapján a Paralimpiai Játékok a társadalmi változások örökségeként is értelmezhető. A szerzők ezen művének különböző fejezeteire gyakran támaszkodom az alfejezet felépítése során.

4.1.1. Athén

A 2004-es athéni Játékok esetében az akadálymentesítés kulcsfontosságú szempont volt a tervezés során, hogy ez később a Játékok örökségévé váljon (Gold & Gold, 2007). Azonban az athéni Játékok esetében a célok elérését és így örökség létrejöttét a szakirodalom kevés empirikus eredmény támasztja alá (Sun et al., 2011). Walsh (2015) alapján az athéni Paralimpián korlátozott volt a sportkommentátorok szakértelme és a Channel 4 tudósítása is. Reichhart és társai (2008) arra jutottak, hogy a Paralimpiai Játékokon résztvevő gyerekek körében pozitív irányba változtatta meg a hozzáállásukat a fogyatékossággal élő személyek felé. Azonban fontos megjegyezni, hogy az athéni Paralimpiai Játékok esetében még nem volt az örökség a tervezés során ennél fogva hiányoznak az empirikus kutatási eredmények és tanulmányok, ez pedig nehezíti a hatások bemutatását is.

Zembri-Mary és Sengouni (2024) tanulmánya egy hiánypótló kutatás, amely a megasportrendezvények örökség tervezését és a görög válság (2008-2018) kapcsolatának hatását vizsgálták a városfejlesztésen keresztül. Korábbi olimpiai és paralimpiai játékok esetében, mint például Barcelona (1992) és Sydney (2000) az örökség tervezéssel már stratégiai szinten foglalkoztak (Monclús, 2003; Roult & Lefebvre, 2011). Athénban az örökségtervezéssel az 1983-as ARP (Athens Regulatory Plan) foglalkozott ennek a terv később 2014-ben készült egy újabb változata. A szakirodalmi kutatások az ARP-val kapcsolatosan arra hívják fel a figyelmet, hogy a rendezőváros hosszútávú stratégiai tervezése az olimpiai és paralimpiai játékokra vonatkozóan csökkent az athéni játékokat követően (e.g. Skayannis, 2013; Kafkalas et al. 2015; Asprogerakas, 2016). Görögország kormánya 2005-ben hozott egy törvényt az örökségek kezelésére azonban az később kudarcot vallott (Henry, 2005), ehhez jött még aztán a pénzügyi válság. Liao és Pitts (2013) alapján Athénban a periférikus városrehabilitációs modellt alkalmazták. Athén 1997-ben nyerte el a rendezés jogát azonban az olimpiai és paralimpiai játékokhoz hasonló megasportrendezvények stratégiai örökség

tervezésének szakirodalmi csak jóval az athéni játékok után keletkeztek, a NOB is csak 2000-ben és 2020-ban formalizálta a játékok örökségtervezését az agendákban (NOB, 2020).

A felkészülés során összesen 18 sportlétesítményt építettek többnyire peremterületeken, amely pozitív hatással volt a városfejlesztésre. A játékokon összesen 32 létesítményt használtak, amely 18 állandó infrastruktúra volt 12 meglévőt felújítottak és csak 2 ideiglenes sportlétesítményt hoztak létre. A sportlétesítmény esetében az akadálymentesség kiemelten fontos szempont volt. Gold és Gold (2007) tanulmánya azonban azt mondja, hogy az athéni szervezőbizottság (ATHOC) akadálymentességre való odafigyelése csak az IOC és az IPC nyomásának volt köszönhető. Ezt követően az ATHOC nemcsak a közterületek hozzáférhetőségére hívta fel a társadalom figyelmét, hanem a vállalatokat is ösztönözte a fizikai és szellemi akadálymentesítésre egyaránt (Davis & Brown, 2024).

A szervezőbizottság és a kormány erőfeszítéseinek köszönhetően két projekt jött létre. Az "Ermis" projekt, aminek célja az volt, hogy a város járdái és különböző létesítményei (például metró) a fogyatékkal élők számára is elérhetővé váljanak. Ennek érdekében a vállalkozások lifteket, korlátokat, rámpákat építettek, a látás-és hallási fogyatékkal élők számára pedig szintén megfelelő berendezéseket szereltek. Athén kormányzata és az akadálymentesítési bizottság munkájának köszönhetően jelentős mértékben nőtt a paralimpián résztvevő görög sportolók száma (Geōrgiadēs, 2006). Az ATHOC 2004 Nevelési Osztálya és a Hellén Oktatási Minisztérium által 1999-ben létrehozott munkacsoport megalkotott egy Olimpiai Nevelési programot, melynek célja az olimpiai játékok megismerése. Ennek paralimpiára vonatkozó része az "Adoptálj egy sportágat" projekt, mely a tudatosság növelésére és a hozzáállás megváltoztatására irányult a fiatalok körében, különös figyelmet szánva a fogyatékkal élők sportja iránti érdeklődés népszerűsítésére (Geōrgiadēs, 2006). Célja az volt, hogy a felsőosztályos általános iskolások és első osztályos középiskolások tájékozódjanak a Paralimpiai játékok előkészítésével, megismerkedjenek a görög fogyatékkal élő sportolókkal és elfogadják őket, mint a társadalom aktív és hasznos tagjai. A projekt gyakorlati megvalósításához az iskolák "örökbe fogadtak", azaz bevezettek bizonyos paralimpiai sportágat, hogy a gyerek megismerjék őket, és nézőként követni tudják a Paralimpiai Játékokat (Geōrgiadēs, 2006).

Az intézkedéseket követően a 2004-es paralimpiai játékok teljesítménye több kimagasló eredményt is hozott: 136 ország versenyzett összesen 3806 atlétával, 73 ország szerzett legalább egy érmet, 448 paralimpiai rekord született, 17 országban 576 órát közvetítették a

versenyszámokat, illetve 850 ezer jegy került eladásra, ami több mint kétszerese az előzetesen elvárt mennyiségnek (Geörgiadēs, 2006).

A 2004-es athéni paralimpiai játékok megismerése korlátokban ütközött, hiszen erről a paralimpiáról még nem készültek átfogó ex ante és ex post tanulmányok, mivel ebben az időben ez még az IOC és az IPC részéről sem volt elvárás, valamint az akadémiai területen is még csak ebben az időszakban kezdtek el a mega-sportrendezvények örökségeivel foglalkozni. Mindezek ellenére azt gondolom, hogy sikerült egy átfogó képet adnom az athéni paralimpiai játékokról. Továbbá fontos kiemelni, hogy az athéni paralimpia során is megvalósultak azok a szempontok, amelyek a későbbi játékok során egyre hangsúlyosabbá váltak, mint az infrastruktúra fejlesztés vagy a társadalmi befogadás és szemléletformálás elősegítése.

4.1.2. Peking

Kína esetében több tanulmány is készült. Valószínűleg ez annak is köszönhető, hogy Peking volt az első rendezőváros, amelyre a 2001-es megállapodás vonatkozott (Brittain, 2017). Sun és társai (2011) alapján Kínában a fogyatékkal élő személyek, valamint a parasportolók (Elite athletes with disabilities; továbbiakban EAWD) megítélése pozitív irányba változott, annak ellenére, hogy a szabadidősport és az alulról érkező kezdeményezések hiányoztak, a sportfinanszírozásból. Emellett a szerzők úgy gondolják, hogy Kína szociális jóléti politikájának fejlesztésében nagy szerepet játszott a 2006-ban aláírt ENSZ egyezmény is, amely a fogyatékkal élő személyek jogairól szólt. Sun és társai (2011) szerint a 2008-as pekingi paralimpiai játékok nagyban befolyásolta azt, ahogyan a kínai társadalom a fogyatékkal élő polgártársaira tekint, országban korábban fogyatékkal élő személyek szinte nem is léteztek a társadalom számára, a periférián helyezkedtek el, és a közbeszédben úgy vélték, aki beteg az alkalmatlan is. A játékok hatása azonban nyilvánvalóan különbözött Kína gazdagabb városi és a szegényebb vidéki területein. (Sun et al., 2011; Mao & Sun, 2018). A pekingi szervezőbizottság (BOCOG) legfőbb célkitűzései közé tartozott a társadalmi befogadás támogatása és a fogyatékkal élő személyek előtérbe helyezése (Misener & Molloy, 2018; Gold & Gold, 2009). Az 1990-es években több törvénymódosítás is történt, illetve új törvényeket is hoztak, amellyel a fogyatékkal élő személyek munkavállalási lehetőségeit, valamint orvosi ellátáshoz való hozzáférési lehetőségeiket is fejlesztették. Továbbá amellet, hogy a fogyatékkal élő személyek jogait szerették volna védeni és a társadalmi befogadást elősegíteni azáltal, hogy a fogyatékkal élő személyek minél több mindenben részt tudtak venni, a célok közé tartozott még a parasportolók számának növelése is. A célok eléréséhez szükség volt többek között a létesítmények és a tömeg

közlekedés akadálymentesítésére, valamint, hogy a paralimpiához köthető infrastrukturális fejlesztésekhez új befektetőket vonzanak az országba (Brown & Massey, 2001; Gold & Gold, 2009; Sun et al, 2011; Sun & LeClair, 2011; Misener & Molloy, 2018).

Kína fogyatékossgal élők személyek sportjához és helyzetük javításához kapcsolódó törekvéseit több szempont alapján lehet csoportosítani. Korábban már többször esett szó a társadalmi befogadás mértékének növeléséről, melynél szükség volt a szellemi akadálymentesítésre, ehhez pedig növelni kellett a társadalom tájékozottságát és bővíteni ismereteiket. Továbbá a sportmozgalom fejlesztéséhez szükség volt az alulról érkező kezdeményezések felkarolására, ily módon ösztönözve és támogatva a fogyatékossgal élő személyek sportolását a kiválasztástól a versenyzésig (Sun et al, 2011). A kínai kormány 2001 és 2007 között megközelítőleg 320%-kal emelte a fogyatékossgal élő személyek sporttámogatását, közvetett és közvetlen forrásokon keresztül (Mao & Sun, 2018). Sun és társai (2011) alapján 2011 és 2005 között cél volt, hogy 10%-kal növeljék a sportolók létszámát, ezt a Nemzeti Fitnesz Program létrehozásával érték el, amit 2003-ban hoztak létre (Sun et al, 2011). A programhoz tartozott a Fitnesz Támogatási Projekt is, amellyel az oktatási intézményeket a sportközpontokat, illetve a sportoláshoz, edzéshez szükséges speciális eszközök beszerzését finanszírozták éves szinten 1 millió jüanból (Zhang, 2008). Mao és Sun (2018) tanulmánya alapján Houshayu városában még ugyanebben az évben létrehoztak egy komplex sportközpontot, a Kínai Fogyatékossgal élők Sportmenedzsment Központját, ahol a szervezett sportolás mellett más komplementer tevékenységek is zajlottak például kutatás-fejlesztés, antidopping, valamint a parasportolók klasszifikációjának is ez a létesítmény biztosította a helyszínt.

A következő szempont az akadálymentesítés és az infrastrukturális fejlesztések, amelyekben jelentős előrelépés 2006-ban az ENSZ egyezmény elfogadása után történt. Az egyezményben foglaltak következtében a kínai államnak növelnie kellett a fogyatékossgal élő személyek bérét és a szociális támogatásokat, valamint a létesítmények hozzáférhetőségét akadálymentesítését is lehetővé kellett tenniük (Sun et al, 2011). Emellett az infrastrukturális beruházásoknak köszönhetően a pekingi olimpia előtt látványosan megnőtt az akadálymentes közintézmények, szállások, sportlétesítmények száma (Sun & LeClair, 2011). A turisztikában és közösségi közlekedésben is jelentős fejlesztések történtek, egy 2022-ben készült felmérés, kutatás alapján a fejlesztések tömegközlekedésre és turisztikára vonatkozó része a paralimpiai játékok után is megmaradt (Sun et al, 2011; Misener et al, 2013; Song, 2022)

A közvetítési és marketingjogokért cserébe a BOCOG 9 millió amerikai dollárt fizetett a Nemzetközi Paralimpiai Bizottságnak (Brittain, 2016; International Olympic Committee, 2012). A CCTV, mely a paralimpia hivatalos műsorközlője volt, napi szinten 22 órányi paralimpiát közvetített. A 11 napos rendezvényt megvizsgálva ez nagyjából 240 órányi anyagot jelent, mely jelentősen felülmúlja az athéni paralimpia közvetítési idejét. A folyamatos kampányoknak köszönhetően a lakosság várta a paralimpiai játékokat, 1,8 millió jegyet adtak el és további 1,62 milliót osztottak szét gyerekek, illetve oktatási csoportok között (Mao & Sun, 2018). Az érdeklődést az is elősegítette, hogy Kínában már a 2008-as paralimpiai játékok előtt is rendeztek a fogyatékossgal élők sportjához kapcsolódó multisport rendezvényeket. Mao és Sun (2018) alapján 2010-es adatok alapján az országban 85 millió fogyatékossgal élő személy élt, ami megnehezítette az egységes sportfejlesztéseket. A fejlesztéseket az egyes régiók gazdasági helyzete tovább nehezítette mivel, hogy a sporttámogatások mértékét az adott régió GDP-jétől tették függővé, ennek következtében még tovább növekedett a városok és a vidék közötti szakadék.

A társadalom paralimpiai iránti tartós érdeklődésének fenntartása végett a nagyobb városokban ingyen közvetítettek parasport-rendezvényeket és az iskolai oktatás részévé tették. Továbbá a játékokon résztvevő 100 ezer önkéntesből azokat, akiket a paralimpián alkalmaztak, 30 ezer főt külön fogyatékossgspecifikus oktatásban részesítettek (Sun et al, 2011).

A transzparens és folyamatos kommunikációnak és a sportfejlesztéseknek, valamint a finanszírozásnak köszönhetően 2004-re már jelentősen megnőtt a paralimpián résztvevő sportolók száma. A hazai játékokon pedig rekordszámú 334 versenyző vett részt, ezt a magas részvételt később sem tudták felül múlni, azonban nem esett vissza jelentősen a versenyzők száma a hazai rendezésű játékokat követően sem (Mao & Sun, 2018). A fogyatékossggal élők sportjának társadalmi és sportszakmai hatásainak hosszútávú fenntartása miatt szükség volt a szabadidősport és a szakember-képzés fejlesztésére is. A paralimpiát követően ugyan a támogatások mértéke csökkent, de ennek ellenére a sportban résztvevő kínai fogyatékossggal élő személyek száma 2007 és 2013 között közel a duplájára emelkedett (Mao & Sun, 2018). A szabadidősport fejlesztése nélkülözhetetlen volt az, hogy Kína víziója valóra váljon és a világ sportnagyhatalmai közé tartozzon, és egyre több megasportrendezvénynek adhasson otthont (Zheng et al, 2018).

4.1.3. London

A londoni olimpia és paralimpia szervezése sok szempontból sikertörténetnek bizonyult, különösen az időben történő befejezés és a kijelölt költségvetés betartása miatt (House of Lords, 2013). A szervezők komoly hangsúlyt fektettek arra, hogy fenntartható örökséget hagyjanak hátra, amely nemcsak a paralimpiai sportolókat támogatja, hanem szélesebb körben is hatást gyakorol a fogyatékossgal élő közösségekre.

A szervezők, a London 2012 OC for the Olympic and Paralympic Games (LOCOG), egy örökségtervet dolgoztak ki, amelyben pontosan meghatározták, milyen fejlesztéseket kell megvalósítani a játékok előtt, és melyek maradnak fenn a játékok után is (Misener et al., 2013; Dickson et al., 2014). Az Egyesült Királyság nagy figyelmet fordított a társadalmi befogadás és a fogyatékossgal élők személyek társadalmi megítélésének javítására. A médiában is nagy hangsúlyt kapott a paralimpia, különösen a Channel 4 "Meet the Superhumans" kampányán keresztül, amely „hősként” mutatta be a parasportolókat (Misener & Molloy, 2018).

A sportwashing fogalma Boykoff (2022) nevéhez fűződik. A hivatkozott tanulmányban a szerző külön foglalkozik a 2008-as pekingi, illetve a 2012-es londoni nyári Játékokkal, hiszen a jelenség mindkét rendezés során fennállt csak más formában. Ezekben az esetekben „a politikai vezetők a sportot arra használják, hogy fontosnak vagy legitimnek tűnjenek nemzetközileg, miközben szítják a nacionalizmust, és elterelik a figyelmet a hazai fronton jelentkező krónikus társadalmi problémákról és emberi jogi gondokról, a mega eseményeket használnak a nemzeti presztízs növelésére, valamint a gazdasági vagy politikai előrelépés közvetítésére” (Boykoff, 2022 p. 342). Hadad (2008) kutatása alapján a penkingi Olimpiai Játékok megrendezése nem csak gazdaságilag, hanem társadalmilag is fontos volt az ország számára. A NOB annak ellenére ítélte meg Kínának a rendezés jogát, hogy az ott zajló társadalmi folyamatok összeegyeztethetetlenek az Olimpiai Charta-val. Az „olimpizmus alapelvei” közé tartozik többek között, hogy „társadalmi felelősségen és az egyetemes alapvető etikai elvek tiszteletben tartásán alapuló életmódot teremtsünk” (NOB, 2020 p. 11). Azonban a sportwashing nemcsak a nemzetközi társadalomnak szólhat és nemcsak az autokratikus országokban lehet jelen. A demokratikus házigazdák is gondolhatnak a szervezőváros lakosságára is, ez történt 2012-ben Londonban is. Az állam célja az volt, hogy a lakosság egészségesebb életmódra váltsón, és több lehetőséget biztosítson a fogyatékossgal élők számára a sportban, ugyanis az LOCOG tagjai megfogadták, hogy a Játékok megrendezése által „az Egyesült Királyságot „világvezető sportországgá teszi”, miközben a fiatalok tömegét inspirálja a testmozgásra (Jowell, 2008, p. 4). A The Lancet expost kutatása azonban úgy találta, hogy a sportban való részvételben nem történt ilyen növekedés (Bauman et al., 2021).

Ugyanakkor a sportrendezvényhez kapcsolódóan a brit kormány komoly infrastrukturális beruházásokat eszközölt. 2005 és 2012 között mintegy 6,5 milliárd fontot költöttek arra, hogy akadálymentessé tegyék London tömegközlekedését és létesítményeit (Gold & Gold, 2007; Office for Disability Issues, 2011). Kelet-London kiválasztása az Olimpiai Park helyszínéül elősegítette, hogy ezt a városrészt fejlesszék, így a régió közlekedési és közösségi infrastruktúrája jelentősen javult (House of Lords, 2013). A sportlétesítményeket úgy tervezték meg, hogy a játékok után is használhatóak legyenek mind a hivatásos sportra, mind pedig a szabadidősportolásra. Ezen kívül az olimpiai falut lakhatásra is alkalmassá alakították, ahol a lakások egy részét akadálymentessé tették (Ahmed, 2013).

Az egyik legnagyobb kihívás a londoni paralimpia örökségében az akadálymentesség biztosítása volt. Bár jelentős erőfeszítéseket tettek a közlekedés és az infrastruktúra fejlesztésére, nem minden projekt bizonyult hosszú távon fenntarthatónak. Az olimpia után több akadálymentesítési fejlesztés megszűnt, és a "paralimpiai buborék" kipukkadt (Bush et al., 2013). Ennek eredményeként a kerekesszékes személyek nem minden londoni metróállomást tudnak használni, és sok fogyatékossgal élő embernek nincs megfelelő otthona, ahol élhetne (Peck, 2012).

A paralimpiához kapcsolódó támogatások lehetőséget adtak a fogyatékossgal élő sportolóknak, hogy modern sporteszközökhöz, például speciális kerekesszékekhez és protézisekhez jussanak (Bush et al., 2013). Ez azonban csak a verseny előtt volt fenntartható, a paralimpia után ezek a támogatások nagyrészt megszűntek, ami hátráltatta a fogyatékossgal élő személyek hosszú távú sportolási lehetőségeit.

A paralimpiai és sportági szabályok, valamint a különböző kategóriák meghatározása kulcsfontosságú a méltányosság szempontjából. Az Egyesült Királyság külön figyelmet fordított arra, hogy a versenyeken igazságos környezetet teremtsenek, ahol minden sportoló a saját képességeinek megfelelő kategóriában versenyezhet (Misener, 2017). A rendező ország előnye szintén fontos tényező volt, hiszen a hazai pálya támogatása nagyban hozzájárult a brit parasportolók sikeréhez.

A média szerepe jelentős volt a paralimpia során, mivel a Channel 4 nagy figyelmet szentelt a paralimpikonoknak (Misener & Molloy, 2018). Az előzetes kampány célja az volt, hogy a sportteljesítmény kerüljön előtérbe, és hogy a fogyatékossgal élők pozitívabb megítélést kapjanak a társadalomban. A "Meet the Superhumans" kampány azonban kettős hatással bírt. Egyrészt nagy figyelmet irányított a paralimpikonokra, ugyanakkor a fogyatékossgal élő

közösség egy része úgy érezte, hogy ez a megközelítés nem reprezentálja kellően az ő élethelyzetüket, és túl nagy hangsúlyt fektet az élsportolókra (Brown & Pappous, 2018).

A kampány hatására a paralimpia iránti érdeklődés jelentősen nőtt, és több jegyet adtak el, mint korábban bármikor (Brittain & Beacom, 2016). A televíziós közvetítések nézettsége is kiemelkedő volt, azonban nem minden országban, például az Egyesült Államokban nem kapta meg ugyanazt a figyelmet (Beacom et al., 2016). Ennek következtében a játékok után a parasport médiamegjelenése és támogatottsága visszaesett, mivel nem volt megfelelő szponzoráció, amely fenntarthatta volna a közvetítéseket.

Az Egyesült Királyság kormánya jelentős eredményeket ért el a paralimpia örökségének kialakításában, azonban a fogyatékossgal élők helyzetének javítása terén még mindig sok kihívással szembesülnek. A paralimpia után számos támogatást csökkentettek vagy megszüntettek, ami ellentmondásos hatásokat eredményezett a közvéleményben (UK Government, 2014). Egyesek úgy vélték, hogy a paralimpia javított a fogyatékossgal élők megítélésén, azonban a társadalmi előítéletek és az ableizmus továbbra is jelen vannak, különösen a kormányzati támogatások hiányában (Quarmby, 2012). A fogyatékossgal élők szervezetei (DPO) által végzett felmérések azt mutatták, hogy a paralimpia utáni időszakban sok fogyatékossgal élő ember nem tapasztalt valódi változást az életminőségében. Az akadálymentességi kérdések továbbra is problémát jelentettek, és sokan nem tudták igénybe venni a sportolási lehetőségeket az infrastruktúra hiányosságai miatt (Scope, 2013).

A 2012-es londoni paralimpiai játékok szervezői valóban kiemelt figyelmet fordítottak a fogyatékossgal élő személyek társadalmi csoportjára és a sportolási lehetőségeikre. Emellett jelentős fejlesztések valósultak meg, amelyek kedvező módon hatottak a közösségi közlekedésre és az akadálymentesítésre, azonban ezek nem minden esetben bizonyultak tartósan fenntarthatónak. A média és a közösségi kampányok segítettek abban, hogy a fogyatékossgal élő személyek helyzete és sportteljesítménye nagyobb figyelmet kapjon, de az a nagyfokú médiafigyelem, amely a parasportolókat övezte számos kritikát kapott (Nichols et al., 2016). Többek között erről szól Purdue és Howe (2013) „Paralimpiai paradoxona” is. A paralimpiai paradoxon fontossága a szimbolikus tőkeként értelmezett sportrendezvények gazdasági tőkévé történő átalakítására való törekvésekben jelenik meg. Ez azonban együtt jár az alárendeltséggel is a Paralimpiai Mozgalom érintettjei között függetlenül attól, hogy rendelkeznek-e a paralimpiai létből fakadó kulturális tőkével. „A paralimpiai paradoxon rendkívül jelentős annak a társadalmi-kulturális kontextusnak a megértésében, amelyben a

fogyatékoság és a sport megfogalmazódik a Paralimpiai Játékokon” (Howe & Purdue, 2012 pp. 15). Ennek következtében a parasportolókat övező túlzott médiafigyelem által a parasportolókból létrejön egy „elit” réteg, akik médiaképesek és sportteljesítményük révén a társadalom számára „megszűnnek” fogyatékosnak lenni, ez viszont adott esetben demotiválóan hathat azokra a fogyatékossgal élő személyekre, akik nem ilyen sikeresek a sportban.

Összegzésképpen elmondható, hogy bár a LOCOG tagjai bizonyos értelemben új szintre emelték a paralimpiai játékokat és bár az Egyesült Királyság a sport és a fejlettség tekintetében is az élen jár, a rendezésbe azért csúszott néhány hiba és a hosszú távú eredményesség sem áll fenn, valamint a londoni játékok példája igazolja, hogy a sportwashing egy alapvetően demokratikus berendezkedésű országban is megjelenhet.

4.1.4. Rio

Az alfejezet felépítésében Brittain és Mataruna Dos Santos (2018) tanulmányára és a helyi médiából származó forrásokra támaszkodom. A 2016-os Paralimpiai Játékok sikerét és eredményességét számos külső környezeti tényező befolyásolta, ezek közé sorolható Brazília bizonytalan politikai és gazdasági helyzete, valamint a különféle társadalmi kihívások, amelyek komoly akadályokat jelentettek a Paralimpiai Játékok szervezői számára, és veszélyeztették a rendezvény hosszú távú örökségének megvalósítását. Brazília 2009-ben nyerte el a 2016-os nyári olimpiai és paralimpiai játékok rendezési jogát. Ugyanakkor az ország gazdasági növekedése jelentősen visszaesett a 2010-es évek kezdetén, különösen 2013-tól kezdve, amikor a globális gazdasági válság és az árupiaci visszaesés súlyosan érintette az ország gazdaságát. Ez problémát jelentett a közelgő játékok megrendezésére nézve is, mivel a szervezőbizottság tagjai túl optimisták voltak és nem voltak tekintettel az ország instabil gazdasági és társadalmi helyzetére. Mindeközben ezek a problémák olyan mértékű instabilitást okoztak, amelynek következtében a kormánynak kétszer is be kellett avatkoznia, hogy biztosítsa a Parolimpia megvalósulását.

Ugyanakkor a szervezőbizottságnak és Rio de Janeiro városának komoly ambíciói voltak annak kapcsán, hogy a 2016-os paralimpiai játékok által társadalmi változásokat érjenek el. Ezek közé a célok közé tartozott például a társadalmi befogadás növelése, a parasport példakép funkciójának megvalósítása új példaképek által. A társadalom fogyatékossgal kapcsolatos szemléletének formálása különösen a gyerekek körében, valamint az EAWD és az olimpikonok által használható infrastruktúra biztosítása (Brittain & Mataruna Dos Santos, 2016). Azonban a paralimpiai játékok hosszútávú örökségét előzetesen nehéz volt megbecsülni, mivel a

szervezőbizottság a megvalósítás előtt néhány hónappal a gazdasági megszorításokra hivatkozva 39%-os csökkentést jelentett be a játékok költségvetésében (Brittain & Mataruna Dos Santos, 2016).

A szervezőknek komoly nehézségekkel kellett szembenézniük a közlekedési infrastruktúra fejlesztésében is, különösen a Paralimpiai Játékok alatt. A költségvetési megszorítások miatt a közlekedési szolgáltatásokat minimálisra kellett csökkenteni, és a média központok egy részét is be kellett zárni, ami nehezítette a tudósítók munkáját. Ezek a korlátozások különösen érzékenyen érintették a fogyatékossgal élő sportolókat és szurkolókat, akik számára a megfelelő közlekedés és hozzáférés alapvető fontosságú (Brittain & Mataruna Dos Santos, 2016).

Emellett az IPC és az IOC közötti viszony szintén befolyásolta az eredményességét azáltal, hogy a 2014-ben kezdődő orosz sportolókat érintő doppingbotrányra a két ernyőszervezet eltérő módon reagált. Míg az IPC az orosz sportolók teljes kizárása mellett döntött, addig az IOC csak részleges eltiltást javasolt. Mivel az IPC számít az IOC támogatására így végül az utóbbi döntése érvényesült a paralimpiai játékok esetében is. Ez az eset is rávilágított a két mozgalom közötti alá-fölé rendeltségi viszonyának gyengeségeire (Brittain & Mataruna Dos Santos, 2016).

A szervezők döntése értelmében a Paralimpiai Játékok médiaközvetítésének jelentős részét korlátozni kellett a költségek csökkentése érdekében, így csupán a sportágak egy részéről közvetítettek élőben. Ez a döntés különösen negatív hatással volt a rendezvény népszerűsítésére, hiszen sok országban a paralimpiai sportesemények közvetítése nem volt elérhető, így a paralimpiai mozgalom láthatósága csökkent a nemzetközi szinten. Továbbá a paralimpiai játékok megnyitó ünnepsége előtt még csupán a jegyek 12%-t értékesítették, ami azt mutatja, hogy a riói paralimpiai játékok iránt alacsony volt az érdeklődés. Ezt követően azonban egy intenzív kampány és árcsökkentések révén sikerült növelni a jegyeladásokat, így a rendezvény végére 2,15 millió jegyet adtak el, amely jelentős sikernek számított, noha elmaradt a londoni Paralimpiai Játékok eredményeitől. Azonban a para-sportrendezvény iránti alacsony érdeklődést a Zika-vírus terjedése is befolyásolta, emellett a szervezőbizottság dolgát is nehezítette mivel nagyobb figyelmet kellett a közegészségügyi intézkedésekre és a prevencióra fordítani (Brittain & Mataruna Dos Santos, 2016).

A brazil kormány a gazdasági kihívások ellenére több programot is indított a fogyatékossgal élők sportjának támogatására. A "Segundo Tempo" program célja volt, hogy növelje a sporthoz

való hozzáférést a hátrányos helyzetű csoportok számára, beleértve a fogyatékkal élőket is. Ezenkívül a "Bolsa Atleta" program pénzügyi támogatást nyújtott a sportolóknak, beleértve a parasportolókat is, hogy elősegítse felkészülésüket és versenyzésüket (Mauerberg-deCastro et al., 2016).

A "Segundo Tempo" programon belül létrehozták a PTSP programot kifejezetten a fogyatékkal élő személyek sportjának támogatására hoztak létre, hogy kialakítsanak egy olyan teret, ahol a fogyatékkal élő sportolók együtt sportolhatnak és sportolásukat megfelelő képzettséggel és tudással rendelkező szakemberek támogassák. A képzést főként testnevelő tanároknak és egyetemi hallgatóknak biztosították (Oliveira & Perim, 2009). da Silva Luciano és társai (2023) a 2019 és 2020 közötti időszakban vizsgálták a programon belüli konfliktuskezelést. A szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a fogyatékkal élő személyek sportjában kiemelt figyelmet kell fordítani a kommunikációra és törekedni kell a barátságos légkör kialakítására.

Érdekesség még Brazília esetében, hogy paralimpiai sportolók sokkal sikeresebbek a nemzetközi para-sportrendezvényeken, mint olimpikon társaik az azonos nemzetközi sportrendezvényeken. A brazil parasportolók száma 2004-től kezdve folyamatosan emelkedik, 2016-ban is magas volt a brazil parasportolók részvétele a riói paralimpiai játékokon (IPC, 2020). Brazíliában például a fogyatékkal élők sportjának állami és magánszektor béli finanszírozásának hiánya vezetett az Agnello Piva törvény megalkotásához 2001-ben. A szövetségi lottó nyereménye megoszlik a Brazil Olimpiai Bizottság (85%) és a Brazil Paralimpiai Bizottság (15%) között. Ez az támogatás lehetővé tette a Brazil Paralimpiai Bizottság (CPB) számára, hogy új projekteket vezessen be, amelyek közül az egyik egy állandó képzési csapat létrehozása volt. Ezenkívül az élsportolók ösztöndíjat és pénzjuttatást kezdtek kapni minden egyes megszerzett érem után. Az ösztöndíjak négy évre szólnak, jellemzően a következő paralimpiai játékokig (Haiachi et al., 2016).

A CPB azzal a küldetéssel, hogy "előmozdítsa a fogyatékkal élők egyetemes hozzáférést a sportoláshoz annak különböző szintjein", létrehozta a Paralimpiai Iskola Klubot, melynek célja az új sportolók fejlesztése az iskolarendszerekben. Ennek eredményeként 2006 óta a CPB évente megrendezi az iskolai paralimpiai játékokat, amelyek általános és középiskolás diákok számára készültek Brazília-szerte. 2012-ben 24 állam 1200 sportolója gyűlt össze São Paulo városában, hogy megmértesse magát a fogyatékkal élő diákok egyik legnagyobb nemzeti játékán (Mauerberg-deCastro et al., 2016).

2013-ban a Brazil Paralimpiai Bizottság elindította a "Heroes of Disability Sports" (azaz a "Heróis do Paradesporto") programot. A CPB és a Szövetségi Lottó által jelölt volt fogyatékkal élő sportolók, akik most a Paralimpiai Mozgalom mellett állnak, 12 hónapos pénzügyi támogatásban részesülnek (megújítható). Nemrég Ádria Rocha Santos, Antônio Delfino és Luiz Cláudio Pereira csatlakozott a programhoz a mozgalom nagyköveteiként. Ez azonban egy fontos kezdeményezés, hiszen nincs hivatalos program a sportolók nyugdíjba vonulásához. Kihívás a brazil fogyatékos sportolók számára, hogy a sportközpontok és a sportolási lehetőségek főleg a nagyobb városokra koncentrálódnak, amelyek a nagy földrajzi távolságok és a közlekedési viszonyok miatt nehezen megközelíthetőek (Mauerberg-deCastro et al., 2016).

A „Bolsa Atleta” programot azzal a céllal hozták létre 2004-ben, hogy támogassák a brazil olimpikonok és paralimpikonok felkészülését, ami alapvetően egy pénzügyi támogatást jelent a sportolók számára. 2004-ben még csak 975 ösztöndíjasa volt a programnak két évtizeddel később 2024-ben már 9075 ösztöndíjast támogatnak, köztük több parasportolót is (brasildefato.com, 2024a). A program hozzájárul a brazil parasportolók sikeréhez is, mivel akkor is támogatja a parasportolókat, ha nem érnek el kiemelkedő eredményeket (brasildefato.com, 2024a). A brazil parasport felemelkedése 2008-ban kezdődött amikor is az ország az éremtáblázat első 10 országa közé került ezt azóta is tartják mivel rendre a hetedik, nyolcadik és kilencedik hely valamelyikén végeztek. A CPB sikeres sportpolitikájának eredménye a São Paulo Paralimpiai Központ is, ahol az ország parasportolói világszínvonalú körülmények között készülhetnek (brasildefato.com, 2024b). National Household Sample Survey (PNAD) eredményei azt mutatták, hogy Brazíliában a lakosság 8,9%-a élt valamilyen fogyatékossgal 2022-ben, ez körülbelül 19 millió főt jelentett (brasildefato.com, 2024b). Emellett fontos még kiemelni, hogy a fogyatékossgal élő személyek sportja az állami támogatások ellenére is alulról szerveződő, tehát civil szervezetekre és kezdeményezésekre épül, amelyek a civilek támogatása, a szakemberek megfelelő képzettsége és a szükséges erőforrások megléte nélkül hosszútávon nem fenntarthatóak (brasildefato.com, 2024b). A támogatások mértékét mára csökkentették, így a 2028-as és 2032-es paralimpiai játékokon való eredményes szereplés veszélybe kerülhet (brasildefato.com, 2024c). Ebben az esetben elmondható, hogy a hazai parasportolók eredményessége a paralimpiai játékokon az állami támogatások mellett a sajátos kiválasztási rendszernek és az infrastruktúrának is köszönhető.

4.1.5. A vizsgált paralimpiák összehasonlítása

Az egyes paralimpiai játékok összehasonlítása a kvalitatív kutatás alapján nem volt egyszerű feladat. Egyfelől az egyes játékok esetében hiányzik, vagy eltérő a kapcsolódó kutatások

száma, ennek következtében nehéz megállapítani, hogy pontosan milyen is az öröksége az egyes paralimpiai játékoknak. A DAG szempontjait figyelembe véve is nagyon különbözőek az országok. Abban azonban hasonlítanak, hogy hasonló fejlesztéseket és kezdeményezéseket hajtottak végre a rendezés előtt

Görögország még a régmúlt utolsó rendezőországa bizonyos szempontból. Ugyan volt stratégiájuk a fogyatékossgal élők sportjának fejlesztésére és a társadalmi befogadás növelésére, de ezek a hibás döntések és a pénzügyi válság és a gazdasági recesszió okán csak rövid távon tudtak megvalósulni. Továbbá az athéni paralimpiával kapcsolatos adatok és kutatások elérhetősége is korlátozott volt. Kína esetében a paralimpiai játékok stratégiai tervezése meg egy nagyobb volumenű terv része, ebből kifolyólag valószínűsíthető, hogy a megvalósított programok (Nemzeti Fitnesz Program, Fitnesz Támogatási Projekt) a hazai rendezés és a sikeres pályázat nélkül is megvalósultak volna, csak minden valószínűség szerint ez hosszabb időt vett volna igénybe. A londoni játékok az örökségtervezés iskolapéldái voltak azonban a megvalósításba meg így is csúsztak hibák. Brazília egy kivételes példa hiszen az ország parasportolói eredményesebbek, mint az olimpikonjaik ez köszönhető az alulról szervező kezdeményezéseknek, a megfelelő infrastruktúrának és a sport minden szintjére kiterjedő hosszú távú államilag finanszírozott programoknak.

Napjainkban az IPC már biztosít kézikönyvet, azonban a szervezők számára ez nem volt mindig így, és továbbra is valójában a szervezőkön múlik, hogy hogyan formálják a társadalom szemléletét, hogyan keltik fel az érdeklődést a paralimpia iránt, hogyan támogatják a sportolókat és a fogyatékossgal élő személyek közösségeit. A paralimpiai játékokat közvetíteni és jegyeket értékesíteni kötelező, azonban a megvalósulás körülményei már szintén a szervezőbizottság hatáskörébe tartoznak ahogyan a rendezés hosszú távú hatásainak mértéke is. A sportági szabályok, a klasszifikáció, a kvalifikáció, a paralimpiai szabályok és az országspecifikus tényezők fixhatásként értelmezhetőek (Singleton et al., 2024). A kommunizmus hatása egyre csökkent (Bernard, 2008) így a vizsgált paralimpiai játékok esetében már nem releváns. A DAG szempontjait, amelyek megmutatják, hogy az egyes országok hogyan szerepeltek és hogy a négy vizsgált paralimpia szervezői mennyire másképp gondolkodtak, az alábbi táblázatban foglaltam össze, a következő témakörök (források és örökségtervezés, városfejlesztés és infrastruktúra, sportpolitika és finanszírozás, társadalmi befogadás, média és érdeklődés) alapján:

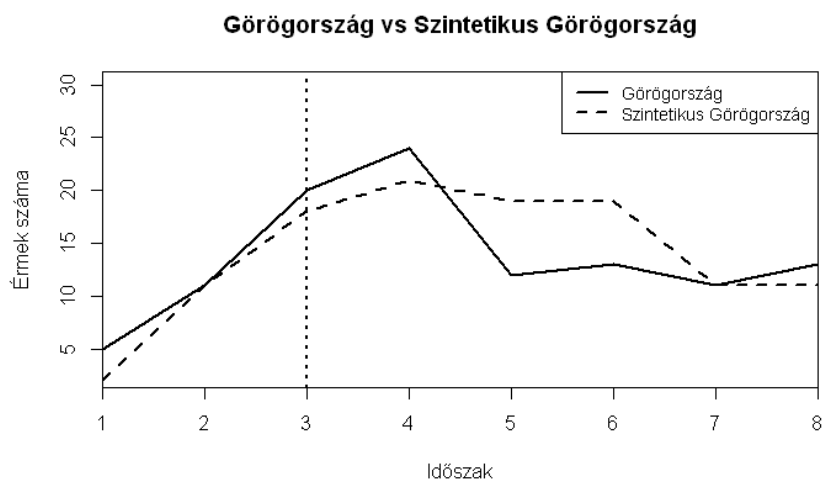
	Athén	Peking	London	Rió
Rendelkezésre álló források és örökségtervezés	Kevés a rendelkezésre álló forrás, valamint, volt kezdetleges örökségtervezés	Több ex ante és ex post tanulmány is készült jobban kutatott a NOB elvárásai miatt és a sajátosságok miatt is	Több ex ante és ex post tanulmány is készült jobban kutatott a NOB elvárásai miatt is	Kevesebb tanulmány, de a helyi médiában számos forrás található
Városfejlesztés és infrastruktúra	Akadálymentesítés és periférikus városfejlesztési modell → Ernis projekt és külső nyomás	Akadálymentesítés, infrastruktúra fejlesztés és új befektetők GDP szerepe	Jelentős akadálymentesítés és infrastruktúra fejlesztés, de a problémák maradtak	A sportolási lehetőségek és az infrastruktúra a nagyobb városokban centralizálódik
Sportpolitika és finanszírozás	A rendezés hatására nőtt a sportolók száma, de a válság hatására csökkent a támogatás	Komplex sportközpont, NFP, FTP Sporttámogatások növelése	A paralimpiai után a támogatások mértéke visszaesett így a bevonás se volt tartós	Számos támogatási forma "Segundo Tempo", PTSP, "Bolsa Atletas", Agnelo Piva törvény → a jövőben csökkenhet
Társadalmi befogadás és szemléletformálás	“Adoptálj egy sportágot”	Edukációs programok és a parasportolók előtérbe helyezése	„Meet the Superhumans”, Paralimpiai paradoxon	"Heroes of Disability Sports,, és nagykövetei, multisport rendezvény
Média és érdeklődés	850 ezer eladott jegy és 270 óra közvetítés	Nagy érdeklődés (3,2 millió jegy) a népszerűsítésnek köszönhetően	Nagy érdeklődés (2,7 millió jegy), kevés szponzor	2,15 millió jegyet értékesítettek, de számos tényező befolyásolta

5. táblázat: A vizsgált paralimpiák összehasonlítása, saját szerkesztés, 2024

4.2.A hazai pálya előnye a Paralimpiai Játékokon

A kvantitatív kutatás során Csurilla és Fertő (2024b) előadása alapján szintetikus kontroll módszertanával kerestem a választ arra a kérdésre, hogy kimutatható-e házigazda hatás a paralimpiai játékok esetében a négy vizsgált példa esetében. A kutatás során ahogyan azt már a módszertani fejezetben is említettem a Kaggle-ről (Govindaswamy, 2021; Petro, 2024) és a WorldBank adatbázisaiból származó adatokat használtam fel. Az elemzés elvégzéséhez, a R stúdió „synth csomagját” alkalmaztam. A donor pool kiválasztott során az országok t időszakban szerzett érmeinek számát és bizonyos esetekben az érme trendjének korrelációját vettem figyelembe. Görögország esetében a rendezés előtti két időszakot vizsgáltam az érme tekintetében így a későbbiek során is ugyanígy jártam el. A rendezés előtti két időszak ugyanis lefedi a pályázási és felkészülési időszakot, mivel az olimpiai és paralimpiai játékokra a vizsgált játékok esetében még 7 évvel a rendezés előtt kellett pályázni (Preuss, 2004).

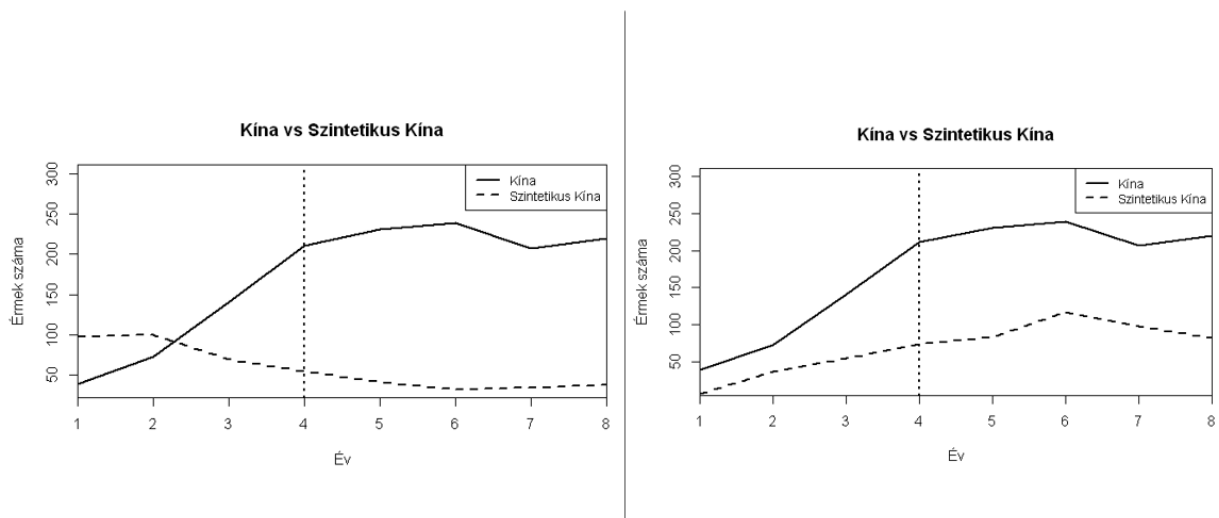
A szintetikus kontroll modellek donor pool-jait és hozzájuk tartozó súlyokat az 1. melléklet tartalmazza. A modellek kezelés előtti időszakban való illeszkedését az RMPSE mutatóval ellenőriztem. Az RMPSE mutató megmutatja, hogy egy predikciós modell mennyire illeszkedik a valós modellre a kezelés előtti időszakban. Minél alacsonyabb a mutató, a predikciós modell annál valószínűbb, hogy a kezelés után bekövetkezett események a kezelés hatására történtek (Abadie & Gardeazabal, 2003). A továbbiakban a primer kutatás eredményeiről lesz szó.

4. ábra: Görögország és szintetikus Görögország, saját kutatás, 2024

Görögország esetében jól látható, hogy a házigazda hatás fennáll. Azonban a hatás mértéke alacsony. Az RMPSE (2,082) mutató értéke elfogadható. Ez alapján megállapítható, hogy a kialakított szintetikus modell jól illeszkedik. A kezelés (a hazai rendezésű paralimpia) pozitív hatással volt Görögország érmeszámaira, különösen 2008-ban amikor a tényleges érmeszám jelentősen meghaladta a szintetikus kontroll becslését. A hatás azonban csökkenni látszik 2012 után, ahol Görögország érmeszámai nagy mértékben elmaradtak a szintetikus kontroll becslésétől.

A Görögország parasportolók eredményességének rövid távú növekedése látható az ábrán. 2008-ban közel kétszer annyi sportolójuk szerepelt a paralimpiai Játékokon, mint négy évvel korábban pedig 2000 és 2004 között is emelkedett a sportolók száma. A 2008-as kiemelkedő teljesítmény az athéni paralimpiai Játékok valós következménye, mivel az infrastruktúra fejlesztések és az ARP következtében nőtt a fogyatékossgal élő sportolók száma. Emellett a pekingi paralimpiai játékok idején még nem volt érezhető a pénzügyi válság és a rossz stratégiai döntések hatása. 2020 és 2024 esetében növekedés tapasztalható az éremszerzésben ez valószínűleg a gazdasági helyzet fellendülésének köszönhető.

1. verzió

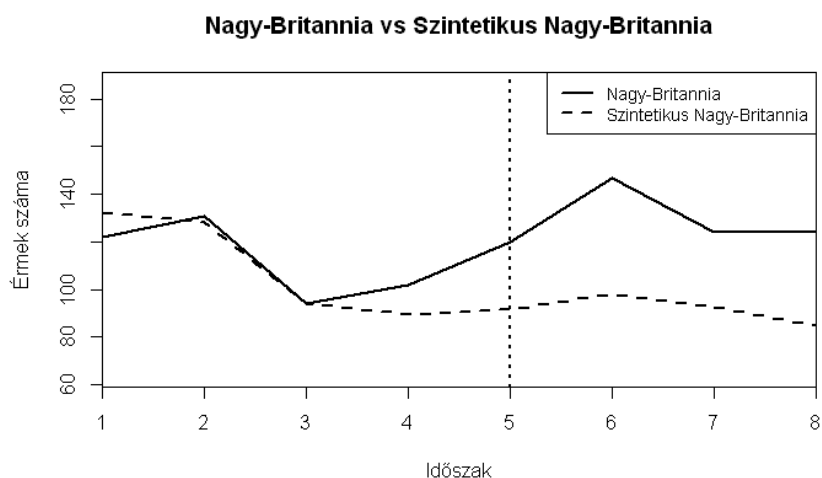
2. verzió

5. ábra: Kína és szintetikus Kína, saját kutatás, 2024

A kvalitatív kutatások alapján már jól látható volt, hogy Kína felkészülése a paralimpiai játékokra annyira egyedülálló, hogy ennek következtében az RMPSE kifejezetten magas (91, 87 és 84,39). A primer kutatás során kettő verziót is készítettem. Az 1. verzióban a GDP és népesség, valamint az érmek száma szerint került kialakításra a donor pool, viszont az ebben a donor poolban szereplő országok éremszerzési trendje jelentősen eltér Kínáétól, aminek háttérében a fejlesztések mértéke állhat. A 2. verzióban viszont az éremszerzési trend magas, 0,7 erősségű korrelációja alapján került kialakításra a donor pool, viszont az ebben található országok népessége és GDP-je, valamint a szerzett érmek száma jelentősen eltér, de a növekedési trend hasonlít. Ez alapján megállítható, hogy egyik kialakított modell sem illeszkedik megfelelően. Következtetésképpen a házigazda hatás hosszútávon tapasztalható Kína esetében, de ez nem a véletlen, hanem a tudatos stratégia és örökségtervezés következménye.

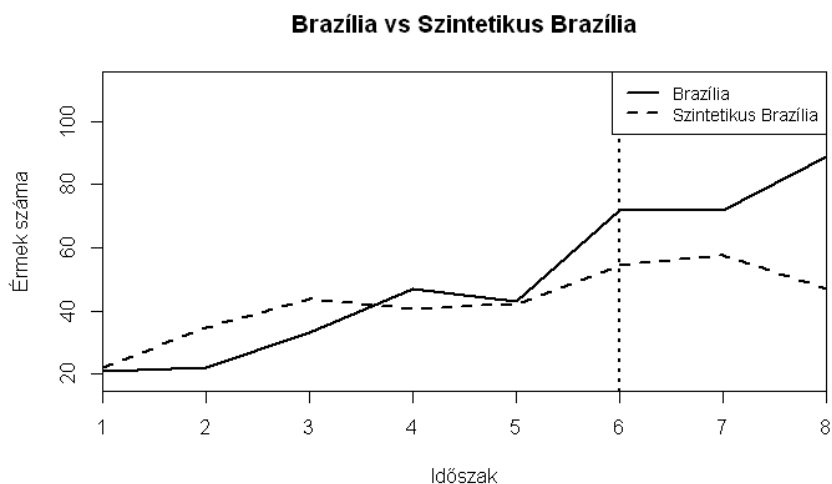
A londoni paralimpiai játékok a kvalitatív kutatások alapján egyfajta sikertörténet, ugyanakkor a donor pool kialakítása itt is nehézkes volt és az RMPSE mutató értéke közepesen magas (14,66), de még így elfogadható a modell illeszkedése (6. ábra). Ennek háttérében az állhat, hogy Nagy-Britannia már a döntés után elkezdte a fejlesztéseket és ennek következtében már hazai rendezésű paralimpiai játékok előtt is nőtt a sportolók teljesítménye, 2004 és 2012 között viszont ez a donor pool-ban szereplő országokra már nem volt jellemző. Ez alapján elmondható, hogy a kezelés utáni időszakban (2012-től kezdődően) Nagy-Britannia érmeszámai jelentősen eltérnek a szintetikus Nagy-Britannia érmeszámainál, tehát a hazai

rendezés pozitívan hatott azonban tudatos stratégia és örökségtervezés ellenére is ez a hatás csak rövidtávra szólt.

6. ábra: Nagy-Britannia és szintetikus Nagy-Britannia, saját kutatás, 2024

Brazília (7. ábra) esetében a modell illeszkedése a kezelés, tehát a hazai rendezésű paralimpiai játékok előtt közepesen jónak mondható, az RMPSE mutató értéke: 10,33. A kapott érték háttérében a széles donor pool is állhat hiszen a kiválasztott donor pool 24 országból áll és az érmek terjedelme is itt a legnagyobb. A kezelés utáni időszakban tehát a hazai rendezésű paralimpiai játékok után, különösen 2020 és 2024 során Brazília éremszámai jelentősen meghaladják a szintetikus kontroll becslését. Ez a tartós és pozitív hatás is igazolja, a kezelés jelentős szerepet játszott a siker növelésében. Brazília már az elnyert rendezési jog előtt is figyelmet fordított a paraspotolók támogatására, de az infrastruktúra fejlesztéseknek és paraspot népszerűsítésének köszönhetően még sikeresebbek lettek.

7. ábra: Brazília és szintetikus Brazília, saját kutatás, 2024

Összességében elmondható, hogy a házigazda hatás, a hazai pálya előnye kimutatható azonban a hatás mértéke eltérő, ezt a paralimpiai érmek alacsonyabb koncentrációja mellett a külső környezeti tényezők hatása is befolyásolja.

5. Megbeszélés és következtetések

Dolgozatomban a paralimpiai játékokon is megjelenő hazai pálya előnyét helyeztem a középpontba. Athén 2004, Peking 2008, London, 2012 és Rió 2016 példáján keresztül kerestem a választ a kutatási kérdésekre, hogy kimutatható-e a szerzett érmek alapján a hazai pálya a paralimpiai játékok esetében. Emellett arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy milyen tényezők befolyásolják a parasportolók hazai pályán nyújtott teljesítményét. A bevezetésben a kutatási kérdések ismertetése mellett megfogalmaztam kutatásom relevanciáját is. A kapott eredmények négy szempontból is újdonságot hoznak és ily módon hozzájárulnak a kutatási terület korpuszához: (1) rendező országokként külön elemeztem a Paralimpiai Játékokat 2004 és 2016 között, (2) ezen a parasport dinamikusan fejlődő kutatási területén elsőként használok a szintetikus kontroll módszertanát a kutatási kérdés megválaszolására és a hazai pálya előnyének vizsgálatára, (3) a külső környezeti tényezők vizsgálata, (4) ezen tényezők eredményességre gyakorolt hatását egy DAG-on keresztül is tanulmányoztam.

A konceptuális keretek meghatározása mellett a téma elméleti háttérét tekintettem át, a nemzetközi sportrendezvényektől, a parasport és a parasport-rendezvények sajátosságain keresztül a hazai pálya előnyéig. A fejezet középpontjában a hazai pálya és eredményesség kapcsolata mellett a paralimpia rendezésének sajátosságai álltak. A kutatás tárgyánál ismertettem a tématerület releváns kutatásait. Ezt követően került sor a dolgozat módszertani eszközeinek kiválasztására. A kvalitatív kutatás során a nemzetközi sportrendezvények igen gazdag örökség szakirodalmára támaszkodtam, ugyanakkor a kutatás egyik következtetése és korlátja is egyben, hogy a parasport-rendezvények kutatása alulreprezentált a kutatási területen, ezért több alkalommal is a „hazai” sportszövetségek és média forrásaira is munkásságára támaszkodtam a szekunder anyagok vizsgálata során

Az elméleti keretek között bemutatott szempontokat egy DAG-on ábrázoltam és a szekunder kutatási eredmények alapján kerültek bemutatásra az eredményességet befolyásoló tényezők. A kvalitatív kutatás egyik legfontosabb megállapítása, hogy a vizsgált időszakban megrendezésre kerülő paralimpiai játékokat minden esetben egy alapos felkészülés előzte meg, amely azonban nem volt mindig stratégiaileg jól átgondolt és hosszú távon kivitelezhető, ez pedig az eredményességet is befolyásolta, többnyire negatívan. Rövid távon azonban a

társadalmi befogadás növelése érdekében végrehajtott edukációs programok, amelyek főként a gyerekeket célozták és az infrastruktúra fejlesztés, valamint a városfejlesztési projektek növelték a sportolók eredményességét nemcsak a megrendezett paralimpiai játékokon.

A kvantitatív kutatás során a szintetikus kontroll módszertanának alkalmazásával is célom volt megvizsgálni a házigazda hatást az egyes paralimpiai játékok esetében. A kialakított modellek illeszkedését RMPSE mutatóval ellenőriztem. Görögország, Nagy-Britannia és Brazília esetében kialakítható volt egy olyan modell, amelyik legalább közepesen jól illeszkedett a kezelés előtti időszakban. Ennek következtében a primer kutatás alátámasztja az elméleti kereteket és a szekunder kutatás eredményeit. Ezekben az országokban az érmek számának növekedése valóban a hazai pályának köszönhető, azonban a külső tényezők befolyásoló hatását továbbra sem szabad figyelmen kívül hagyni. A sikerben ugyanis nagy szerepe van a tudatos felkészülésnek és tervezésnek. Kína esetében az érmek számának növekedése nem csupán a hazai rendezésű paralimpiai játékoknak köszönhető, hanem a kormánya víziójának is, így abban az esetben a szintetikus kontroll modell kialakítása nem volt lehetséges.

Annak ellenére, hogy a kutatásnak eredetileg nem volt célja az olimpiai és paralimpiai játékok összehasonlítása, most mégis kitérek erre röviden. Houlihan és Zheng (2013) kutatása alapján az olimpiai játékokon sokkal kisebb az érmek szórása, tehát az országok jobban összehasonlíthatóak. A paralimpiai játékok esetében a nagyobb szórást az okozza, hogy a paralimpiai játékokon több kategória van és így az országok sportolóinak nagyobb esélye van az éremszerzésre. A rendezési környezet ugyan azonos, de a rendező országok több figyelmet fordítanak az olimpiára. Továbbá azokban az országokban, ahol nem rendeznek paralimpiát még kevesebb figyelmet fordítanak a parasportolókra. Az azonos rendezési környezet indokoltá tehetné az eredmények összehasonlítását például Csurilla és Fertő (2024b) kutatási eredményeivel, azonban az országokon belül az éremszerzést befolyásoló tényezők hatásának mértéke jelentősen eltér az olimpiai és paralimpiai játékok esetében.

Kutatási kérdés	Szemponatok	Korábbi kutatások	Saját kutatás	Konklúzió
Kimutatható-e a hazai pálya a paralimpiai játékok esetében?	Eredményesség	Az eredményesség rövid távra szól és sportáganként eltérő, hosszabb időtáv, több paralimpia	A hazai pálya előnye minden esetben kimutatható, de mértéke eltérő	Támogatás és tervezés nélkül a hatás rövid távú, katalizátor szerep
Milyen tényezők befolyásolják a parasportolók hazai pályán nyújtott teljesítményét?	Városfejlesztés, Szemléletformálás, Sportpolitika és finanszírozás, Érdeklődés	Az eredményességet számos tényező befolyásolja, de ez kevésbé kutatott téma és a korábbi kutatások nem tértek ki erre	Az éremtöbbség hosszú távon nem fenntartható, csak stratégiával és állami támogatással	A láthatóság, hozzáférhetőség és a társadalmi szemléletformálás kulcsfontosságú.

6. táblázat: A kutatás főbb eredményei, saját szerkesztés, 2024

Kutatásom célja a hazai pálya előnyének a vizsgálata volt a szintetikus kontroll módszertan segítségével emellett az eredményességet befolyásoló külső tényezőket is szerettem volna feltárni és elemezni. A kutatás relevanciáját és újdonság értékét adja, hogy ezzel a módszertannal elsők között vizsgálom a paralimpiai játékokon a hazai pálya előnyét, továbbá egy DAG és szekunder anyagok vizsgálatával a külső tényezőket is elemeztem. A kutatás elején áttekintettem a téma releváns hazai és nemzetközi kutatásait, illetve szakirodalmát. A módszertan részeként többféle adattípus került felhasználásra a téma komplex vizsgálata miatt. Hipotézisemet az elméleti háttér és a szekunder kutatás eredményei alapján fogalmaztam meg, amelyet később ökonometria eszközökkel vizsgáltam és végül nem tudtam elutasítani.

A kvalitatív kutatás során szekunder anyagok és kutatások alapján elemeztem az előzetesen meghatározott szempontok alapján a vizsgált paralimpiai játékokat a téma komplex megértése érdekében. A kvalitatív kutatás célja elsősorban a kiegészítés, mivel a kvantitatív kutatás nem tér ki a külső tényezők befolyásoló hatására, ennek fontossága pedig több korábbi kutatás korlátjaként volt említve.

Konklúzióként levonható a kutatás eredményeiből, hogy a házigazda hatás azonosítható a paralimpiai játékok esetében, a szintetikus kontroll módszertanának alkalmazásával is. A kutatás során bebizonyosodott, hogy hazai pályán valóban növekszik a parasportolók teljesítménye ez azonban nemcsak a véletlennek, hanem a fejlesztéseknek és az edukációs tevékenységeknek köszönhető. A hazai pálya előnyének hosszabb távú fenntartása és az eredményekre gyakorolt hatása is nagyrészt a sportstratégia és tervezés kérdése. Azonban az elmondható, hogy az országoknak érdemes a paralimpiai játékok rendezésére is pályázni, mivel gazdasági hatása ugyan alacsony, de a társadalmi annál magasabb. Továbbá a kutatás során az is kiderült, hogy a hosszabb távú eredményesség jellemzően azokban az országokban tartható fenn, ahol már a rendezés előtt, is nagyobb figyelmet fordítottak a parasportra és annak fejlesztésére.

A kutatás jövőbeni lehetőségei közé tartozik a paralimpiai eredmények sportágszintű vizsgálata, mivel a korábbi kutatások egyik megállapítása volt, hogy a sportágak közötti specifikáció növeli az országok éremszerzési esélyeit. Továbbá a donor pool-ok javítása is lehet egy fejlesztési pont a későbbiekben.

Irodalomjegyzék

Abadie, A. (2021). Using synthetic controls: Feasibility, data requirements, and methodological aspects. *Journal of economic literature*, 59(2), 391-425.

Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *American economic review*, 93(1), 113-132.

Abadie, A., Diamond, A., & Hainmueller, J. (2015). Comparative politics and the synthetic control method. *American Journal of Political Science*, 59(2), 495-510.

Ahmed, N. (2013). Paralympics 2012 legacy: accessible housing and disability equality or inequality?. *Disability & Society*, 28(1), 129-133.

Andreff, W. (2012). The winner's curse: why is the cost of mega sporting events so often underestimated?. In *International handbook on the economics of mega sporting events*. Edward Elgar Publishing

Andreff, W., & Andreff, M. (2015). Economic prediction of sport performances from the Beijing Olympics to the 2010 FIFA World Cup in South Africa: the notion of surprising sporting outcomes. In P. Rodriguez, S. Késenne, & R. Koning, *The Economics of Competitive Sports* 185-215. Edward Elgar.

Asprogerakas, E. (2016). "Strategic Planning and Urban Development in Athens." The Current Attempt for Reformation and Future challenges' Conference: 'Sustainable Urban Planning & Design Symposium', Nicosia, Cyprus.

Baker, J., Schorer, J., Cobley, S., Schimmer, G., & Wattie, N. (2009). Circumstantial development and athletic excellence: the role of date of birth and birthplace. *European Journal of Sport Science*, 9 (6), 329–339.

Balmer, N. J., Nevill, A. M., & Williams, A. M. (2001). Home advantage in the Winter Olympics (1908-1998). *Journal of sports sciences*, 19(2), 129-139.

Barbosa, A., Viana, J. H., Sampaio, B., & Sampaio, G. R. (2016). The Olympic Spirit Boost: A Synthetic Control Approach. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3151894 Megtekintve: 2024. 06. 01.

Bauer A., Berács J., Kenesei Z. (2016). *Marketing alapismeretek*. Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/hivatkozas/dj63ma_book1_67_p1#dj63ma_book1_67_p1 Hozzáférés dátuma: 2022. 04. 08.

Bauman, A. E., Kamada, M., Reis, R. S., Troiano, R. P., Ding, D., Milton, K., ... & Hallal, P. C. (2021). An evidence-based assessment of the impact of the Olympic Games on population levels of physical activity. *The Lancet*, 398(10298), 456-464.

Beacom, A., French, L., & Kendall, S. (2016) Reframing impairment? Continuity and change in media representations of disability through the Paralympic Games. In: *International Journal of Sport Communication*, 9 (1), 42-62.

Békés, G., & Kézdi, G. (2021). Data analysis for business, economics, and policy. Cambridge University Press.

Bernard, A. B. (2008. július). *Going for the Gold: Who Will Win the 2008 Olympic Games in Beijing*. Elérhető: Tuck School of Business at Dartmouth: <http://mba.tuck.dartmouth.edu/pages/faculty/andrew.bernard/Beijing2008> Megtekintve: 2024. 11. 13.

Bernard, A. B., & Busse, M. R. (2004). Who wins the Olympic Games: Economic resources and medal totals. *Review of economics and statistics*, 86(1), 413-417.

Bianchi, C. (2003). The role of archives and documents in the legacy of the Olympic movement. Paper presented at the Legacy of the Olympic Games 1984–2000

Boykoff, J. (2022). Toward a theory of sportswashing: mega-events, soft power, and political conflict. *Sociology of Sport Journal*, 39(4), 342-351.

brasildefato.com. (2024a, július 21). *Bolsa Atleta: Saiba como funciona o programa que beneficia mais de 9 mil esportistas no Brasil*. Brasil de Fato. <https://www.brasildefato.com.br/2024/07/21/bolsa-atleta-sainba-como-funciona-o-programa-que-beneficia-mais-de-9-mil-esportistas-no-brasil> Megtekintve: 2024. 11. 13.

brasildefato.com. (2024b, augusztus 30). *Brasil é potência paralímpica: entenda por que o país se destaca nos esportes para pessoas com deficiência*. Brasil de Fato. <https://www.brasildefato.com.br/2024/08/30/brasil-e-potencia-paralimpica-entenda-por-que-o-pais-se-destaca-nos-esportes-para-pessoas-com-deficiencia> Megtekintve: 2024. 11. 13.

brasildefato.com. (2024c, július 15). *Impacto de anos sem Ministério dos Esportes virá nas próximas Olimpíadas, diz Ricardo Leyser, ex-chefe da pasta*. Brasil de Fato. <https://www.brasildefato.com.br/2024/07/15/impacto-de-anos-sem-ministerio-dos-esportes-vira-nas-proximas-olimpiadas-diz-ricardo-leyser-ex-chefe-da-pasta> Megtekintve: 2024. 11. 13.

Brittain, I. (2016). *The paralympic games explained*. Routledge.

- Brittain, I. (2017). Legacy of sporting mega events for people with disabilities: The Paralympic Games. In *Legacies and Mega Events* (pp. 99-115). Routledge.
- Brittain, I., & Beacom, A. (Eds.). (2018). *The Palgrave handbook of Paralympic studies* (pp. 125-149). London: Palgrave Macmillan.
- Brittain, I., & Mataruna Dos Santos, L. J. (2018). The Rio 2016 paralympic games. *The Palgrave handbook of paralympic studies*, 531-553
- Brown, A. & Massey, J. (2001). The impact of major sporting events. https://www.academia.edu/481124/Literature_review_the_impact_of_major_sporting_events
Letöltés: 2024. 11. 13.
- Brown, C. & Pappous, A. S. (2018). “The Legacy Element . . . It Just Felt More Woolly”: Exploring the Reasons for the Decline in People With Disabilities’ Sport Participation in England 5 Years After the London 2012 Paralympic Games. *Journal of Sport and Social Issues* 42 (5), 343-368.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford University Press.
- Bryson, A., Dolton, P., Reade, J. J., Schreyer, D., & Singleton, C. (2021). Causal effects of an absent crowd on performances and refereeing decisions during Covid-19. *Economics Letters*, 198, 109664.
- Bush, A., Silk, M., Porter, J. & Howe, D. (2013) Disability [sport] and discourse: stories within the Paralympic legacy. In: *Reflective Practice*, 14(5), 632–647.
- Chalip, L. (2004). Beyond impact: A general model for sport event leverage. In: Brent, W. Richie & Daryl Adair (Szerk.) *Sport tourism: Interrelationships, impacts and issues*. Clevedon: Channelview Publications, 226-252.
- Chalip, L. (2006) Towards Social Leverage of Sport Events. In: *Journal of Sport & Tourism*, 11 (2), 109-127.
- Contreras, J. L., & Corvalan, A. (2014). Olympic Games: No legacy for sports. *Economics Letters*, 122(2), 268-271.
- Čustonja, Z., & Škorić, S. (2011). Winning medals at the Olympic games—does Croatia have any chance?. *Kinesiology*, 43(1.), 107-114.
- Csurilla, G., & Fertő, I. (2023). The less obvious effect of hosting the Olympics on sporting performance. *Scientific Reports*, 13(1), 819.

Csurilla, G., & Fertő, I. (2024a). How to win the first Olympic medal? And the second?. *Social Science Quarterly*, 1-21.

Csurilla, G., & Fertő, I. (2024b). Az olimpiai házigazda hatás elemzése szintetikus kontroll módszerrel (Konferenciaelőadás) XXI. Országos Sporttudományi Kongresszus, Székesfehérvár

da Silva Luciano, F., de Araújo Silva, J. D., Maranhão, D. C. M., & Pirauá, A. L. T. (2023). Análise da mediação de conflitos do Programa Segundo Tempo Paradesporto. *Motrivivência*, 35(66).

Davis, L., & Brown, A. E. (2024). Analyzing twenty-first-century perspectives of persons with disabilities and accessibility at the Olympic and Paralympic games. *The International Journal of Sport and Society*, 15, 111-140.

De Bosscher, V., & van Bottenburg, M. (2011). Elite for all, all for elite? An assessment of the impact of sport development on elite sport success. In B. Houlihan, *Handbook on Sport Development* 575-595. London: Routledge.

De Bosscher, V., Heyndel, B., De Knop, P., van Bottenburg, M., & Shibli, S. (2008). The paradox of measuring success of nations in elite sport. *Belgeo*, 2, 217-234.

Derman, W., Badenhurst, M., Blauwet, C., Emery, C., A., Fagher, C., Lee, Y., Kissick, J., Lexell, J., Miller, I., S., Pluim, B., M., Schwellnus, M., Steffen, K., Van de Vliet, P., Webborn, N. & Weiler, R. (2021). Para sport translation of the IOC consensus on recording and reporting of data for injury and illness in sport. In: *British journal of sports medicine*, 55(19), 1068-1076.

Dickson, T. J., Benson, A. M., & Terwiel, F. A. (2014) Mega-event volunteers, similar or different? Vancouver 2010 vs. London 2012. In: *International Journal of Event and Festival Management*, 5(2), 164–179. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJEFM-07-2013-0019/full/html> Letöltés: 2024. 11. 13.

Forrest, D., McHale, I. G., Sanz, I., & Tena, J. D. (2017). An analysis of country medal shares in individual sports at the Olympics. *European Sport Management Quarterly*, 17(2), 117-131.

Ghauri, P. (2004). Designing and conducting case studies in international business research. *Handbook of qualitative research methods for international business*, 1(1), 109-124.

Geōrgiadēs, K. (2006). THE OLYMPIC AND PARALYMPIC GAMES OF ATHENS 2004. In International Olympic Academy (szerk.), REPORT ON THE 45TH INTERNATIONAL SESSION FOR YOUNG PARTICIPANTS. International Olympic Academy.

- Gibbons, T., McConnel, A., Forster, T., Riewald, S. T., & Peterson, K. (2003). *Reflections on success: US Olympians describe the Success Factors and obstacles that most influenced their Olympic development*. USA: Unites States Olympic Committee.
- Gold, J. R., & Gold, M. M. (2007). Access for all: the rise of the Paralympic Games. *Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, 127(3), 133-141.
- Gold, J.R., & Gold, M.M. (2009). Future indefinite? London 2012, the spectre of retrenchment and the challenge of Olympic sports legacy. In: *The London Journal*, 34(2), 179–196.
- Govindaswamy, S. (2021). 60 years of Paralympics. kaggle.com. Elérhető: <https://www.kaggle.com/datasets/shivagovindasamy/60-years-of-paralympics> Megtekintve: 2024.10.02.
- Gratton, C., & Preuss, H. (2008). Maximizing Olympic Impacts by Building Up Legacies. *The International Journal of the History of Sport*, 25(14), 1922–1938.
- Green, M., & Oakley, B. (2001). Elite sport development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure studies*, 20, 247-267.
- Grix, J., & Carmichael, F. (2012). Why do governments invest in elite sport? A polemic. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4 (1), 73-90.
- Gyömörei, T. (2012). Területi sportstruktúrák: az önkormányzatok sportgazdálkodása Magyarországon–kiemelten az élsport finanszírozásának gyakorlatában (Doctoral dissertation, PhD értekezés. Győr, SZIE Regionális és Gazdaságtudományi Doktori iskola).
- Hadad, C. (2008, August 12). China falls short on Olympic Promises, Critics Say. CNN. Elérhető: <https://edition.cnn.com/2008/WORLD/asiapcf/08/12/china.promises/> Megtekintve: 2024.06.01.
- Haiachi, M. de C., Cardoso, V. D., Reppold Filho, A. R., & Gaya, A. C. A. (2016). *Reflexões sobre a carreira do atleta paraolímpico brasileiro*. *Ciência & Saúde Coletiva*, 21(10), 2999–3006. doi:10.1590/1413-812320152110.18512016
- Henry, A. 2005. “Projet urbain et Jeux Olympiques : le cas d’Athènes 2004.” Thèse de Géographie, université de Franche-Comté.
- Houlihan, B., & Zheng, J. (2013). The Olympics and elite sport policy: Where will it all end?. *The international journal of the history of sport*, 30(4), 338-355.

House of Lords (2013) Keeping the flame alive: the Olympic and Paralympic Legacy. <https://publications.parliament.uk/pa/ld201314/ldselect/ldolympic/78/78.pdf> Letöltés: 2024. 11. 13.

International Olympic Committee (2012) Theme 9, Paralympic Games. In: *2012 Candidature Procedure and Questionnaire, Games of the XXX Olympiad in 2012*. 155-163. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Host-City-Elections/XXX-Olympiad-2012/Candidature-Procedure-and-Questionnaire-for-the-Games-of-the-XXX-Olympiad-2012.pdf> Letöltés: 2024. 11. 13.

International Paralympic Committee (2020) Responsibilities of Stakeholders. In: *IPC Handbook*. 14-25. <https://www.paralympic.org/sites/default/files/2020-03/Paralympic%20Games%20Principles%202020.pdf> Letöltés: 2024. 11. 13.

Jacinto, M., Monteiro, D., Matos, R., & Antunes, R. (2022). Gold Medals, Silver Medals, Bronze Medals, and Total Medals: An Analysis of Summer Paralympic Games from 1992 to 2016. In M. Jacinto, D. Monteiro, R. Matos, & R. Antunes, *Healthcare* (Vol. 10, Issue 7, p. 1289). Multidisciplinary Digital Publishing Institute. <https://doi.org/10.3390/healthcare10071289>

Johnson, D. K., & Ali, A. (2004). A tale of two seasons: participation and medal counts at the summer and winter Olympic Games. *Social Science Quarterly*, 85(4), 974-993.

Jowell, T. (2008, March 30). Forward. In *Our promise for 2012: How the UK will benefit from the Olympic games and Paralympic games*. Department for Culture, Media, and Sport. <https://www.gov.uk/government/publications/our-promise-for-2012-how-the-uk-will-benefitfrom-the-olympic-games-and-paralympic-games> Megtekintve: 2024. 11. 13.

Kafkalas, G., A. Vitopoulou, G. Gemenetzi, A. Yiannakou, and A. Tasopoulou. 2015. *Sustainable Cities: Adaptation and Resilience in Times of Crisis*. Athens: Hellenic Academic.

Keogh, J. (2010). PARALYMPIC SPORTS, THE NEXT FRONTIER FOR SPORTS SCIENCE. In J. Keogh, *ISBS - Conference Proceedings Archive 1* (1). <https://ojs.ub.uni-konstanz.de/cpa/article/download/4374/4066>

Knott, B., Swart, K., & Visser, S. (2015). The impact of sport mega-events on the quality of life for host city residents: Reflections on the 2010 FIFA World Cup. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 4(Special edition), 1-16.

Kovács, E., Gulyás, E., & Sterbenz, T. (2017). Determinants of a nation's sport performance at different mega sport events. *Society and Economy*, 39(4), 573-596.

Levine, N. (1974). Why do countries win olympic medals – some structural correlates of olympic games succes. *Sociology and Social Research*, 58 (4), 353-360.

Liao, H., & Pitts, A. (2013). A brief historical review of Olympic urbanization. In *Olympism: The Global Vision* (pp. 145-165). Routledge.

Mao, A. & Sun, S. (2018). The Rise of China as a Paralympic Superpower. In: Brittain, B. & Beacom, A. (Szerk.) *The Palgrave Handbook of Paralympic Studies*. England: Palgrave Macmillan, 295-320.

Máté, T. (2022). Bevonódás és értékelés-egy nemzetközi sportrendezvény, a Győri Európai Ifjúsági Olimpia Fesztivál (EYOF) a lakosság szemszögéből. *Vezetéstudomány*, 53(6), 65-81.

Mauerberg-deCastro, E., Campbell, D. F., & Tavares, C. P. (2016). The global reality of the Paralympic Movement: Challenges and opportunities in disability sports. *Motriz: Revista de Educação Física*, 22(3), 111–123. doi:10.1590/s1980-6574201600030001

Merriam-Webster. (é.n.). Disability Definition & Meaning. merriam-webster.com <https://www.merriam-webster.com/dictionary/disability> Hozzáférés dátuma: 2022.04.09

Misener L. (2017) Managing Legacy and the Paralympic Games. *Managing the Paralympics*. 93-111.

Misener, L & Molloy K. (2018). Organising and Delivering the Modern Paralympic Games: Contemporary Debates Relating to Integration and Distinction. In: *The Palgrave Handbook of Paralympic Studies*. 197-219. https://link.springer.com/chapter/10.1057/978-1-137-47901-3_10#chapter-info Letöltés: 2024. 11. 13.

Misener, L., Darcy, S., Legg, D. és Gilbert, K. (2013). Beyond Olympic Legacy: Understanding Paralympic Legacy Through a Thematic Analysis. *Journal of Sport Management*, 2013 (27) 329-341.

Monclús, F. 2003. “The Barcelona Model: And an Original Formula? From ‘Reconstruction’ to Strategic Urban Projects (1979–2004).” *Planning Perspectives* 18 (4): 399–342. doi:10.1080/0266543032000117514

Müller, M. & Gaffney, C. (2018). Comparing the Urban Impacts of the FIFA World Cup and Olympic Games From 2010 to 2016. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(4), 247–269. <https://doi.org/10.1177/0193723518771830>

Nádas, P. (2018). Mit értünk a rokkantak olimpiája, paraolimpia vagy paralimpia, parasport kifejezéseken? In Nádas P. (szerk.), *Árnyékban született csillagok Paralimpiatörténeti tanulmányok. Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége*, 1(1) 25-27.

Neave, N., & Wolfson, S. (2003). Testosterone, territoriality, and the ‘home advantage’. *Physiology & behavior*, 78(2), 269-275.

Nevill, A. M., Balmer, N. J., & Winter, E. M. (2009). Why Great Britain's success in Beijing could have been anticipated and why it should continue beyond 2012. *British Journal of Sports Medicine*, 43(14), 1108-1110.

Nichols, G., Grix, J., Ferguson, G., & Griffiths, M. (2016) How sport governance impacted on Olympic legacy: A study of unintended consequences and the "Sport Makers" volunteering programme. In: *Managing Sport and Leisure*, 21 (2), 61-74.

NOB. (2020 Július 17). *Olympic charter*
https://stillmed.olympics.com/media/Document%20Library/OlympicOrg/General/EN-Olympic-Charter.pdf?_ga=2.51458025.1705170707.1625350084-268416468.1620659316
Megtekintve: 2024. 06. 01.

Office for Disability Issues (2011) London 2012: A legacy for disabled people.
<https://www.gov.uk/government/publications/2010-to-2015-government-policy-2012-olympic-and-paralympic-legacy/2010-to-2015-government-policy-2012-olympic-and-paralympic-legacy#appendix-6-paralympic-legacy> Megtekintve: 2024. 11. 13.

Oliveira, A. A. B. D., & Perim, G. L. (2009). Fundamentos Pedagógicos do Programa Segundo Tempo: da reflexão à prática.

paralympic.org (é.n.). About the International Paralympic Committee.
<https://www.paralympic.org/ipc/who-we-are> Megtekintve: 2024. 11. 13.

paralympic.org. (2024). Paris 2024 Paralympic Games Qualification Regulation. paralympic.
https://www.paralympic.org/sites/default/files/2024-06/2024_06_24%20Paris%20QR_v1.9.3.pdf Letöltve: 2024. 11. 13.

paralympic.org. (é.n.). Paralympics History - Evolution of the Paralympic Movement.
paralympic.org <https://www.paralympic.org/ipc/history> Letöltve: 2024.11.13.

Patatas, J., M., De Rycke, J., De Bosscher, V. & Kons, R., L. (2021) It's a Long Way to the Top: Determinants of Developmental Pathways in Paralympic Sport. In: *Adapted physical activity quarterly: APAQ*, 38 (4), 605–625. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34404027/>
Letöltés: 2024. 11. 13.

Pearl, J. (2011). Graphical models, causality, and intervention.

Peck, S. (2012) Doors closed to accessible housing.

Petro (2024). Paris 2024 Paralympics Games Dataset. *kaggle.com*. Elérhető:
<https://www.kaggle.com/discussions/general/529104> Megtekintve: 2024.10.02.

Pettigrew, S., & Reiche, D. (2016). Hosting the Olympic Games: an overstated advantage in sports history. *The International Journal of the History of Sport*, 33(6-7), 635-647.

- Pollard, R. (2008). Home advantage in football: A current review of an unsolved puzzle. *The Open Sports Sciences Journal*, 1(1), 12-14.
- Preuss, H. (2004). Az olimpiai játékok gazdasági háttere – Az 1972-2008. évi olimpiai játékok összehasonlítása. Budapest: Sanoma Budapest Kiadói Zrt.
- Purdue, D. E. J. (2013). An (In)convenient Truce? Paralympic Stakeholders' Reflections on the Olympic– Paralympic Relationship. In: *Journal of Sports and Social Issues* 37 (4) 384-402.
- Purdue, D. E., & Howe, P. D. (2012). See the sport, not the disability: exploring the Paralympic paradox. *Qualitative research in sport, Exercise and health*, 4(2), 189-205.
- Purdue, D. E., & Howe, P. D. (2013). Who's in and who is out? Legitimate bodies within the Paralympic Games. *Sociology of sport journal*, 30(1), 24-40.
- Quarmby, K. (2012) Leveson is showing "wilful blindness" towards disabled people. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/may/08/leveson-wilfulblindness-disabled-people> Megtekintve: 2024. 11. 13.
- Reade, J. J., Schreyer, D., & Singleton, C. (2022). Eliminating supportive crowds reduces referee bias. *Economic Inquiry*, 60(3), 1416-1436.
- Reichhart, F., Dinel, A., & Schantz, O. J. (2008). 5: SPECTATING AT THE ATHENS 2004 PARALYMPIC GAMES. *The Paralympic Games: Empowerment Or Side Show?*, 1, 57.
- Roult, R., and S. Lefebvre. 2011. "Régénération urbaine, jeux olympiques d'été et planification durable et écologique du legs olympique: le cas du site de Homebush Bay de Sydney." *Loisiret Société / Society and Leisure* 34 (1): 31–65. doi:10.1080/07053436.2011.10707816.
- Schwarz, B. & Barsky, S. F. (1977) "The home advantage." *Social Forces*. 55 (1), 641-661.
- Scope. (2013) Paralympics legacy in balance as attitudes fail to improve. In: *Politics Home* <https://www.politicshome.com/members/article/paralympics-legacy-in-balance-as-attitudesfail-to-improve> Megtekintve: 2024. 11. 13.
- Singleton, C., Reade, J. J., Rewilak, J., & Schreyer, D. (2024). How big is home advantage at the Olympic Games?. In *Research Handbook on Major Sporting Events* (pp. 88-103). Edward Elgar Publishing.
- Skayannis, P. (2013). The (master) plans of athens and the challenges of its re-planning in the context of crisis. *ArchNet-IJAR: International Journal of Architectural Research*, 7(2), 192.
- Song, C. (2022). The Perceived Sustainability of Sports and Social Legacy Goals of Beijing Summer and Winter Olympic and Paralympic Games. In: *International Journal of Physical Education, Fitness and Sports*. 11 (2), 1-12.

Sun, S., & LeClair, J.M. (2011). Legacies and tensions after the 2008 Beijing Paralympic Games. In: Legg, D. & Gilbert, K. (Szerk.), *Paralympic Legacies* Champaign, IL: Common Ground Publishing, 111-129.

Sun, S., Yan, R., Mao, A., Chao, L., Jing, T. (2011) China and the development of sport for persons with a disability, 1978–2008: a review. In: *Sport in Society*, 14 (9) 1192–1210.

Taks, M., Chalip, L. és Green, B., C., (2015). Impacts and strategic outcomes from non-mega sport events for local communities. In: *European Sport Management Quarterly* 15 (1) 1-6.

Tcha, M., & Pershin, V. (2003). Reconsidering performance at the summer Olympics and revealed Comparative advantage. *Journal of Sports Economics*, 4 (3), 216-239.

Thomson, E., Schlenker, K. és Schulenkorf, L. (2013). Conceptualizing Sport Event Legacy. *Event Management* 17 (2) 111-122.

Tóth, B. (2022). *Sport, ahol nincsenek korlátok? A mozgáskorlátozott személyek motivációi és lehetőségei a sportban és a sport által= Sport with no barriers? Motivations and opportunities of people with physical disability within sport* (Publikált TDK dolgozat, BCE). Elérhető: http://publikaciok.lib.uni-corvinus.hu/publikus/tdk/toth_b_2022a.pdf Megtekintve: 2024.11.13.

Tóth, B., & Máté, T. (2024). Sports motivation and sports opportunities of people with physical disability: The case of Hungary. *Society and Economy*. Elérhető: <https://akjournals.com/view/journals/204/aop/article-10.1556-204.2024.00016/article-10.1556-204.2024.00016.xml> Letöltve: 2024.12.06.

Trivedi, P. K., & Zimmer, D. M. (2014). Success at the summer Olympics: How much do economic factors explain?. *Econometrics*, 2(4), 169-202.

UK Government/Mayor of London Office. (2013) Inspired by 2012: The legacy from the London 2012 Olympic and Paralympic Games Vancouver Office of Olympic Operations (2006) CITY OF VANCOUVER 2010 Olympic and Paralympic Winter Games, draft strategic plan, version 1. <https://council.vancouver.ca/20060418/documents/rr2strategicplan.pdf> Letöltve: 2024. 11. 13.

United Nations, G. A. (2006). Convention on the Rights of Persons with Disabilities. GA Res, 61, 106.

Walsh, A. (2015). Out of the Shadows, into the Light?: The Broadcasting Legacy of the 2012 Paralympics for Channel 4. In *Reframing Disability?* (pp. 26-36). Routledge.

White Paper on Sport, Fehér Könyv (2007). Az Európai Közösségek Bizottságának kiadványa, Brüsszel

Wilson, D., & Ramchandani, G. (2017a). An investigation of home advantage in the Summer Paralympic Games. In D. Wilson & G. Ramchandani, *Sport Sciences for Health* (Vol. 13, Issue 3, p. 625). Springer Science+Business Media

Wilson, D., & Ramchandani, G. (2017b). Home advantage in the Winter Paralympic Games 1976–2014. In D. Wilson & G. Ramchandani, *Sport Sciences for Health* (Vol. 13, Issue 2, p. 355). Springer Science+Business Media.

Wilson, D., & Ramchandani, G. (2018). A Comparative Analysis of Home Advantage in the Olympic and Paralympic Games 1988–2018. In D. Wilson & G. Ramchandani, *Journal of Global Sport Management* (Vol. 6, Issue 2, p. 170). Taylor & Francis. <https://doi.org/10.1080/24704067.2018.1537676>

Wolfson, S., Wakelin, D., & Lewis, M. (2005). Football supporters' perceptions of their role in the home advantage. *Journal of Sports Sciences*, 23(4), 365-374.

Zembri-Mary, G., & Sengouni, D. (2024). The Olympics Legacy, debt crisis and exceptional strategic planning: the case of Athens. *European Planning Studies*, 1-23.

Zhang, X. (2008) The State Sports General Administration Strongly Supported Rapid Development of China Disabled Sports. In: China Sports Daily

Zheng, J., Chen, S., Tan, T.-C., & Lau, P. W. C. (2018). Sport policy in China (Mainland). In: *International Journal of Sport Policy and Politics*, 10 (3) 469-491.

Zhou, J., Yuan, F., Yu, T., & Liu, F. (2016). Why are the disabled people willing to participate in sports: taking Chinese disabled table tennis players as the object of investigation?. *Advances in Physical Education*, 6(2), 88-98.

Zimbalist, A. (2020). *Circus Maximus: The Economic Gamble Behind Hosting the Olympics and the World Cup*. Brookings Institution Press.

1. melléklet: A szintetikus kontrollhoz tartozó donor pool-ok és a súlyok a vizsgált paralimpiai játékok esetében, saját kutatás, 2024

Athén		Peking 1		Peking 2		London		Rió	
Érmek eloszlása	13-19	Érmek eloszlása	93-214/USA	Korreláció	0,7	Érmek eloszlása	104-196	Érmek eloszlása	58-125
Donor	Súly	Donor	Súly	Donor	Súly	Donor	Súly	Donor	Súly
Argentina	0	Canada	0	Belarus	0	Australia	0,485	Austria	0,014
Cuba	0	France	0	Brazil	0	Canada	0	Belarus	0,014
Estonia	0	Germany	0	China	0	France	0	Cuba	0,013
Iceland	0	Japan	0	Greece	0	Germany	0	Czech Republic	0,015
Ireland	0	Poland	0,116	Hong Kong, China	0	Russian Federation	0	Denmark	0,014
Israel	0	Spain	0,884	Japan	0	Spain	0	Egypt	0,021
Lithuania	0			Jordan	0	Ukraine	0	Greece	0,014
Thailand	0			Kenya	0	United States	0,515	Hong Kong, China	0,013
Tunisia	1			Kuwait	0			Hungary	0,014
				Russian Federation	0			Islamic Republic of Iran	0,014
				Thailand	0			Italy	0,026
				Tunisia	0			Japan	0,291
				Ukraine	1			Korea	0,023
								Mexico	0,03
								Netherlands	0,02
								New Zealand	0,014
								Poland	0,025
								Russian Federation	0,019
								South Africa	0,022
								Sweden	0,015
								Switzerland	0,014
								Tunisia	0,014
								Ukraine	0,342
RMPSE: 2,082		RMPSE: 91,87		RMPSE: 84,39		RMPSE: 14,66		RMPSE: 10,33	